

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Nehmotný kulturní potenciál v rozvoji lokality
(případová studie Valašsko - Liptál)**

Jiří Nádvorník

© 2012 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jiří Nádvorník

obor Veřejná správa a regionální rozvoj

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Nehmotný kulturní potenciál v rozvoji lokality
(případová studie Valašsko - Liptál)**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Vymezení základních pojmů problematiky regionálního rozvoje, rozvoje venkova, nehmotného kulturního potenciálu a lokální kultury
4. Regionální rozvoj a rozvoj venkova v kontextu ČR s důrazem na endogenní a exogenní přístup
5. Kultura jako součást nehmotného potenciálu rozvoje regionů/venkova
6. Popis zkoumané oblasti Valašsko - Liptál
7. Tradice, zvyky a obyčeje na Valašsku - v Liptále
8. Empirické šetření o znovuoobnovených a udržovaných tradicích pro zatraktivnění a rozvoj valašské obce Liptál
9. Závěr
10. Seznam použitých zdrojů
11. Přílohy

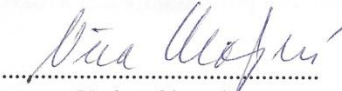
Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

- Blažek, J., Uhlíř, D.: Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace. Praha: Karolinum, 2002.
- Disman, M.: Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2002.
- Frolec, V.: Výroční obyčej, současný stav a proměny. Brno: Blok, 1982.
- Heřmanová, E., Patočka, J.: Lokální a regionální kultura v České republice. Praha: ASPI, a.s., 2008.
- Hudečková, H., Lošťák, M., Ševčíková, A.: Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova. Praha: Repragrafičké studio PEF ČZU, 2008.
- Jehle R.: Pojetí endogenního rurálního rozvoje a jeho zavádění do regionální politiky v České republice. Zemědělská ekonomika 44, 1998 (1), str. 9 – 17.
- Krba, J.: Obyčej a lidové tradice na Valašsku. Valašské Meziříčí: ČSOP, 2009.
- Kronika obce Liptál.
- Šalanda, B.: Folklór, tradice, stereotypy. Praha: UK, 1990.
- Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lucie Kocmánková**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 8. 3. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Nehmotný kulturní potenciál v rozvoji lokality (případová studie Valašsko - Liptál)" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne: _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí bakalářské práce Ing. Lucii Kocmánkové PhD. za odborné vedení, velmi trpělivý přístup a cenné rady, které mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce poskytovala. Dále bych rád poděkoval pracovníci MÚ Liptál, Věře Dostálové, dnešní starostce, za zpřístupnění a zapůjčení materiálů, ze kterých jsem čerpal a všem zástupcům aktérů, se kterými jsem se setkal. Také bych chtěl poděkovat pracovnícím okresního archivu ve Vsetíně za jejich ochotu a zpřístupnění mnou žádaných kronik.

Nehmotný kulturní potenciál v rozvoji lokality (případová studie Valašsko - Liptál)

Untangible cultural potential in local development (a case study of Valašsko - Liptál)

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá problematikou využití nehmotného kulturního potenciálu v rozvoji lokality, valašské obce Liptál. V první teoretická část se zaměřuje na problematiku regionálního rozvoje, jeho základní charakteristiku a na státní a evropskou podporu. Následně se zaměřuje na kulturu, všechny její složky a možnosti využití. V druhé, praktické části se zabývá studií obce Liptál, nejprve jejím vývojem a historií, následně místní kulturou obsahující tradice a zvyky. Tyto tradice a zvyky byly charakterizovány i s jejich aktéry, kteří je udržují a rozvíjejí. Na závěr práce popisuje potenciál znovuobjevených tradic a zvyků.

Summary

The bachelor's work follows up with the intangible cultural potential development sites Liptál Wallachian village. In the first part focuses on issues of regional development, its basic characteristics and at national and European support. Then focuses on the culture, all its components and possibilities. In the second part follows up with the study community Liptál, first its development and history, then the local culture, including traditions and customs. These traditions and customs were characterized with their actors, who maintain and develop. At the conclusion of the work describes the potential znovuobjevených traditions and customs.

Klíčová slova: kultura, lokální kultura, nehmotný kulturní potenciál, regionální rozvoj, rozvoj venkova, tradice, Valašsko, venkov, zvyky

Keywords: culture, local culture, intangible cultural potential, regional development, rural development, tradition, Wallachia, country, customs

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Cíl práce a metodika	9
3. Vymezení základních pojmů problematiky regionálního rozvoje, rozvoje venkova, nehmotného kulturního potenciálu a lokální kultury	10
4. Regionální rozvoj a rozvoj venkova v kontextu ČR s důrazem na endogenní a exogenní přístup	18
5. Kultura jako součást nehmotného potenciálu rozvoje regionů/venkova	25
5.1. Tradice a zvyky na Valašsku.....	27
5.2. Aktéři v Liptálu.....	33
6. Popis zkoumané oblasti Valašsko – Liptál	34
6.1. Historie Liptálu	35
6.2. Náboženství na Valašsku	36
7. Tradice, zvyky a obyčeje na Valašsku - v Liptálu	38
7.1. Specifika udržovaných tradic a zvyků v Liptálu.....	38
8. Empirické šetření o znovuobnovených a udržovaných tradicích pro zatraktivnění a rozvoj valašské obce Liptál	43
8.1. Šetření o znovuobjevených a zapomenutých tradicích v Liptálu, o potenciálu obce a lokality a aktivit.....	49
9. Závěr	51
10. Seznam použitých zdrojů	53
10.1. Tištěné zdroje	53
10.2. Internetové zdroje.....	54
11. Přílohy.....	55

1. Úvod

V dnešní společnosti mají zvyky a tradice jinou pozici než ve společnosti minulých století. V současnosti tradice i zvyky ztrácejí svůj význam a zapomíná se na ně, protože jen málo aktérů se zapojuje do jejich udržování a rozvoje. Tradice a zvyky na území České republiky často zanikají, neboť nejsou tolik spjaty s životním stylem lidí, a jejich význam je často minimální. Existuje spousta možností, jak je lze využít nejen ke zvýšení povědomí regionu či mikroregionu, ale také k získání finančních prostředků na rozvoj lokality.

Bakalářská práce, jejímž tématem je „Nehmotný kulturní potenciál v rozvoji lokality“, se zabývá možnostmi, jak mohou zvyky a tradice přispívat k rozvoji lokality, od získávání finančních prostředků až ke zvýšení cestovního ruchu. Z tohoto důvodu práce analyzuje, jak zvyky a tradice mohou ovlivnit život občanů žijících na Valašku a v Liptálu, na který je zaměřená případová studie a empirické šetření.

V České republice je mnoho regionů s různými tradicemi a zvyky, které jsou z hlediska regionálního rozvoje či rozvoje regionu kulturním potenciálem v rozvoji lokality. V dnešní době si tento potenciál uvědomují lidé jen zřídka, i když po celém území naší země existuje mnoho kulturních souborů, které se o toto kulturní dědictví starají a snaží se, aby se na ně nezapomnělo, jak se stává u spousty zvyků na území naší země. Ať si to uvědomujeme nebo ne, tak tyto tradice a zvyky utvářely a utvářejí naši kulturu.

Důvodem, proč se práce zabývá tímto tématem, je ukázat možnosti využití kulturního potenciálu pro rozvoj lokality. Oblast případové studie je zaměřena na Valaško, které autor velice dobře zná a ví, jak zdejší obec Liptál využívá možností místních tradic a zvyků.

2. Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je zanalyzovat, jak místní aktéři ovlivnili kulturní žití v obci Liptál i na Vsetínsku, a jak rozvíjejí místní kulturu. Níže stanovená metodika vychází ze stanoveného cíle bakalářské práce.

K tomu, aby bylo dosaženo hlavního cíle, bylo nutné se seznámit se základními poznatky o regionálním rozvoji a kultuře, které byly zpracovány v teoretické části práce. V teoretickém oddílu jsou charakterizovány základní pojmy spojené s kulturou a rozvojem regionu. Pro splnění cíle této části práce, bylo potřeba absolvovat teoretickou přípravu, jež obsahovala studium odborné literatury, odborných pramenů a zdrojů týkajících se tématu práce.

Empirická část práce se zaměřuje na možnosti využití tradic a zvyků v Liptálu v souvislosti s aktéry, kteří místní tradice, svátky a obyčeje udržují a rozvíjejí. Pro tuto část práce bylo provedeno kvalitativní šetření formou rozhovoru. Důvodem šetření bylo zjistit, jak ovlivnili místní aktéři kulturní životy lidí v obci i na Vsetínsku a jak rozvíjely místní kulturu. V empirické části jsou popsány místní tradice a zvyky, o které liptálští aktéři pečují, a popisuje, jak konkrétně se o ně starají a rozvíjejí je. Dalším dílčím cílem bylo získat informace, zda aktéři čerpají finanční prostředky z rozpočtů orgánů ČR a fondů EU.

Podklady pro splnění cíle empirické části byly získány studiem historických pramenů a konzultacemi s místními odborníky na historii a vývoj tradic na Valašsku a v Liptále. Závěry dílčího cíle, týkajícího se historie a vývoje tradic a zvyků, byly zahrnuty do kapitol popisující lokalitu, tradice a zvyky.

3. Vymezení základních pojmů problematiky regionálního rozvoje, rozvoje venkova, nehmotného kulturního potenciálu a lokální kultury

První kapitola teoretické části se zabývá popisem a definováním základních pojmů, které jsou pro tuto práci stěžejní a nezbytné.

Před vymezením a vysvětlením pojmu nehmotná kultura budou nejprve definovány pojmy kultura a protiklad nehmotné kultury, tedy kultura hmotná. V rámci vysvětlení pojmu kultura bude vysvětlen i pojem lokální kultura, jenž je pro tuto práci stěžejním termínem.

Pojem kultura z antropologického hlediska má svůj etymologický původ v antickém starověku. Vznikl z latinského „*colo*“, resp. „*colere*“, a byl původně spojován s obděláváním zemědělské půdy (*agri cultura*). Kulturu ve zcela novém pojetí definuje římský filozof Marcus Tullius Cicero, když v roce 45 př. n. l. nazval filozofii kulturou ducha. Tím položil základ pojetí kultury jako charakteristiky lidské vzdělanosti.

Pojem kultura může mít 2 různé možnosti výkladu.

1) Kultura je specifická lidská činnost, která není vlastní jiným živočichům žijícím na Zemi. Kultura z univerzálního hlediska je tedy nejvýznamnější znak, jímž se člověk odlišuje od ostatních živočichů.

2) Kultura je vnímána a studována jako zvláštní způsob života různých skupin lidí. „*Studium kultury na úrovni jednotlivých sociokulturních systémů akceptuje fakt kulturního pluralismu a metodologicky se opírá o zásadu kulturního relativismu. V tomto významu jednotlivé lokální kultury představují jedinečné a unikátní konfigurace artefaktů, sociokulturních regulativů, idejí, symbolických systémů a kulturních institucí, typických pro určitou společnost nebo sociální skupinu*“ Kolektiv autorů; *Sociální a kulturní antropologie. Sociologické pojmosloví*; 1994; s 23-24.

Širší definici kultury uveřejnil Jan KELLER ve své publikaci, kde uvedl, že pojem kultura může být brána jako: „... *souhrnné označení pro všechno, čím se člověk odlišuje od zvířete. Je to soubor činností a výtvorů této činnosti, které lidem umožňují přežít v přírodním prostředí, spolu se souborem věr a představ, které tomuto přežití chtějí dát smysl. Schopnost tvořit kulturu kompenzuje orgánovou a instinktivní*

nevybavenost člověka pro život v přírodním prostředí. Díky kultuře jsou lidé schopni vyrovnávat se s tlaky přírody nikoli přizpůsobováním svého vlastního organismu, nýbrž modifikací svého prostředí. Základní předpoklady pro kulturní přeměnu prostředí spočívají ve schopnosti pracovat v koordinaci s druhými lidmi, jež je u člověka zajišťována zvládnutím komunikace prostřednictvím symbolů.“ KELLER, Jan; Úvod do sociologie; 2002; s 179-180.

Kultura se dělí na dvě základní části. Těmito částmi jsou hmotná a nehmotná kultura, kterou se tato práce zabývá.

Hmotná kultura se zabývá vším, co je hmotné a hmatatelné. Do hmotné kultury se tedy počítají veškeré předměty, artefakty a stavby. Nejlepším příkladem hmotné kultury jsou například hrady a zámky, a artefakty nalezené archeology. Tyto věci a stavby nám přesněji ukazují, jaká kultura byla v té době na daném území. Největším nepřítelem této hmotné historické kultury je čas, neboť věci s postupem času chátrají. Výhodou hmotné kultury je, že slouží jako hmatatelný důkaz pro existenci určité kultury na daném území. Existuje hodně možností, jak zachovat historickou hmotnou kulturu. Jednou z těchto možností se týká menších věcí, například artefaktů, předmětů řemeslné výroby atd. Tyto menší předměty se z převážné většiny nacházejí v muzeích, kde se o ně specializovaný personál stará a kde jsou dostupné i pro veřejnost. Další možnost se týká menších historických domů, škol a podobných staveb, které bývají shromažďovány ve skanzenech, kde jsou, stejně jako artefakty v muzeích, pod dohledem odborníků a jsou zpřístupněny pro veřejnost. Do hmotné kultury nepatří jen stavby a prvky z minulosti, ale také i ze současnosti. Tyto soudobé hmotné prvky poukazují, jakým směrem se soudobá kultura ubírá.

Nehmotná kultura oproti hmotné nemá sice hmotnou podstatu, ale je stejně důležitá neboť je s hmotnou kulturou velice úzce spjata. Mezi nehmotnou kulturou můžeme přiřadit tradice, zvyky, folklór, řemesla (ale nikoli jejich produkty, ty už patří do hmotné kultury, pokud se nejedná o služby). Tím že nehmotná kultura nemá hmotnou formu, tak se o ni hůře pečuje a zachovává, neboť ji nejde soustředit na jedno místo a jejich zachování záleží na obyvatelích daného regionu, neboť tradice a zvyky přežívají hlavně v podvědomí obyvatel. Jedním ze způsobů jak lze o tyto tradice a zvyky pečovat lze prostřednictvím kulturních souborů či zájmových sdružení obyvatel a činností obyvatel.

„Pojem lokální kultura akcentuje územní dimenzi, spjatost či vázanost k danému místu.“ PATOČKA, HEŘMANOVÁ; *Lokální a regionální kultura v České republice*; 2008; s 65. Tudiž lokální kultura je spjata s menšími oblastmi, částmi regionů, například obcí. Lokální kulturu je možné sledovat také na území České republiky. Na Moravě existuje několik lokalit, které se od sebe liší také v kultuře a zároveň mají některé prvky společné. Jednou z nejvýznamnějších lokalit, u které lze tuto lokální kulturu vidět, je oblast Haná a Valašsko.

Pojem tradice pochází z latinských slov „*trans*“ (přes) a „*dare*“ (dávat). *„Tradice představují předávané vzory chování, které mají především symbolický význam. Ovšem v situacích nejednoznačných a obtížně definovatelných, kdy pro rozhodování chybí kritéria správnosti nebo účelovosti, nahrazují tradice racionálně-účelové jednání“* NOVÝ, I., SURYNĚK, A., a kolektiv; *Sociologie pro ekonomy a manažery*; 2006; s 63.

Pojem tradice lze chápat jako předávání kulturního i vědeckého dědictví, například: umění, rituály morální pravidla, vědecké poznání ale i spoustu dalšího. Z historického hlediska se za tradici chápe vše kulturní i vědecké, co se předává z generace na generaci nebo dočasně platné zvyklosti.

Pojem zvyk, zvyky je odvozené slovo od slova zvyknout si. Pojem zvyk je nejčastěji vykládán jako ustálený vzorec chování jednotlivce či skupiny zdůvodněný výrokem, že to dělají „vždy“ nebo po nějaký časový interval. V individuálním pojetí se většinou jedná o návyk. Pokud zvyk jednotlivce společnost neschvaluje, je často značen jako zlozvyk. Zvyky mají velikou společenskou významnost pro soudržnost společnosti, protože lidé jimi dávají najevo, kam patří v rámci společenství.

Dalším termínem, který je v souvislosti s tradicemi a zvyky, nutno definovat je obyčej. Tento pojem je velice podobný termínu zvyk, neboť se také významově jedná o ustálený způsob či vzorec života či činnosti. Obyčej je možné rovněž charakterizovat jako vyzkoušené a zažité aktivity.

Také je ve spojení s výše uvedenými pojmy nezbytné formulovat, co je aktivita a kdo je aktérem.

Pojem aktér můžeme definovat pomocí sociologie, kde je tento pojem definován jako: *„nositel, iniciátor a realizátor určité činnosti či aktivity.“* PATOČKA, H.; HEŘMANOVÁ, E.; *Lokální a regionální kultura v České republice, Kulturní prostor,*

kulturní politika a kulturní dědictví; 2008; s 82. Může to být jednotlivec, či organizace, jenž vyvíjí určitou činnost. Aktéři se dělí dle působnosti:

- Nadnárodní – Evr. parlament, Rada EU, Výbor regionů, Evropská centrální banka, další orgány EU a Světová banka.
- Národní – Parlament ČR a jeho výbory, Vláda ČR, Ministerstvo pro místní rozvoj a další ministerstva.
- Regionální – Krajské úřady, Regionální rada, Výbor regionálního rozvoje.
- Místní – Městské a obecní úřady, Podniky a podnikatelé, neziskové organizace.

Každá úroveň aktérů má zcela jiné aktivity. Nižší úrovně aktérů (regionální a místní) mohou pro svou činnost, své aktivity, využít podporu od státu či EU, které vyhláší programy podpory (více o těchto programech ve 4. kapitole)

Pojem aktivita lze definovat jako činnost aktéra, která je vykonávána s určitým cílem. Pro přesnější vymezení pojmu pro tuto práci zaměřenou na regionální rozvoj a kulturu lze tedy aktivitu definovat jako soustavně vykonávanou činnost, jež má za cíl rozvíjet lokální i národní kulturu. Český sociolog ZDENĚK STRMISKA (Velký sociologický slovník 1996) definoval aktivitu jako *funkčně zaměřený proces, který představuje specifickou formu lidských vztahů k okolnímu přírodnímu a sociálnímu světu, jejíž obsah spočívá v cílevědomých proměnách dění.*

Následně je třeba vymezit další pojmy, jako jsou například region, venkov, regionální a rurální rozvoj.

Region je „...charakteristická jednotka neboli soubor prvků osídlení a jeho struktury, které jsou typické a od jiných jednotek (souborů) odlišné.“ HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 2008; s 24. Každý region se od ostatních odlišuje v mnoha faktorech. Mezi tyto faktory můžeme zahrnout geografické, demografické, ekonomické, sociálně kulturní a další faktory.

V současnosti existují 3 typy regionů, převážně venkovský region, významně venkovský region a převážně městský region. Převážně venkovským regionem je region, ve kterém více než 50% ze všech obyvatel žije v obcích, jejichž hustota zalidnění se pohybuje pod 150 obyvateli/km². Naopak v převážně městském regionu žije méně než 15% obyvatel ve venkovských obcích, tedy 85% obyvatel regionu žije ve městech.

Významně venkovský region, je region, který je mezi převážně městským a převážně venkovským regionem. Má 15-50% podíl obyvatel žijících v obcích s hustotou obyvatel pod 150 obyvatel/km².

Dalšími pojmy, které jsou úzce spjaty s pojmem „region“ jsou pojmy hranice regionu, struktura regionu, regionální struktura a řád a hierarchie regionů.

Hranice regionu lze jasně definovat, jelikož existují jen dva hlavní typy hranice mezi regiony. Jedním typem je ostrá hranice. Pro tuto hranici je charakteristické kopírování nějaké přírodní hranice, jako je například řeka, nebo jiné ostré hranice, kterou vytvořil člověk, například ulice či správní a politické hranice. Druhým typem hranice je tzv. pásmo, které je přechodovým pásmem mezi dvěma regiony a na rozdíl od ostré hranice, je to nejčastější typ hranic regionu. Tento typ hranice má většinou přírodní charakter. Tuto hranici může tvořit například pohoří.

Strukturou regionu se rozumí jejich vnitřní struktura. Díky této vnitřní struktuře lze rozdělit regiony na homogenní a heterogenní. Homogenita regionů znamená stejnost či shodnost regionů v předem daných faktorech a kritériích. Nejčastěji jsou zařazovány do stejné homogenní třídy regiony s podobnými nebo stejnými přírodními faktory. Těžší přiřazování regionů do jedné třídy z hlediska homogenity je, pokud se k přírodním kritériím přidají kritéria socioekonomická. Z hlediska funkčnosti, kterou dané regiony zajišťují, bývají tyto regiony stejnorodé.

Vedle homogenních regionů rozlišujeme i heterogenní regiony, které bývají také nazývány *nodální, spádové či funkční* HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 2008. Tyto výrazy, označující nehomogenní podstatu regionu jsou navzájem propojené, neboť nodální a spádové vyjadřují, že jsou regiony tvořeny centrem neboli uzlem a přilehlými oblastmi neboli zázemím. Jak již jeden z alternativních názvů napovídá, z hlediska funkčnosti jsou heterogenní, neboli funkční, regiony velice různorodé.

Regionální struktura se, oproti výše zmíněné struktuře regionu, nezabývá samotným regionem, ale vztahem úrovní regionů. Pro toto vyjádření úrovní mezi regiony rozlišujeme tři základní pojmy regionální struktury. Jsou to pojmy makroregion, mezoregion a mikroregion, přičemž každý z těchto pojmů je ještě rozšířen o vyšší či nižší stupeň. Jako příklad lze použít Českou republiku, která je makroregionem vyššího stupně a obsahuje pouze dva makroregiony nižšího stupně

a těmi jsou Čechy a Morava¹. Mezuregiony se dají strukturou přirovnat k současné podobě krajů s metropolí jako centrem. Tato centra se dále dají dělit dle významnosti. Metropolí s mezinárodním významem je v ČR pouze Praha. Dále vedle metropole s mezinárodním významem existují regionální metropole I. a II. řádu, a mezoregionální centra I. a II. řádu. Nejmenší jednotkou v této hierarchii jsou mikroregiony, které mají většinou vnitřní integritu nejvyšší. I u těchto mikroregionů je rozlišení vyššího a nižšího stupně.

Pojmy řád a hierarchie regionů jsou spjaty s výše popsaným pojmem, regionální strukturou. *„Tyto pojmy jsou dále spjaty s pojmem region, neboť vyjadřují vzájemný vztah mezi dvěma či více regiony či středisky. Jedná se hlavně o vztah na ose nadřazenost – podřazenost regionů v rámci regionální struktury z hlediska vybavenosti regionu zbožím a službami. Nejčastěji se při popisu vzájemných vztahů používá hierarchie podle W. Christalera, jež rozlišuje 4 stupně středisek – vyšší, nižší, nejnižšího řádu a pomocná střediska, nebo podle A. Lösche, jen nemá oproti Christalerovi hierarchii tak ostré přechody, ale spíše plynulý přechod mezi jednotlivými stupni“.* HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 2008; s 29.

Jedním z dalších důležitých pojmů je „venkov“. Venkov, pokud jej bereme jako jeden z typů sídel, je v rámci vývoje mnohem starší, než městská sídla. Venkov má, oproti městu, blíže k přírodě a tudíž na venkově převládá zemědělský způsob života. Díky přírodnímu charakteru si venkov mohl zachovat své kulturní rysy, které se v průběhu urbanizace a industrializace ve městě měnili.

Venkov má několik funkcí, které plní. Vedle zemědělské funkce, která je nejvýznamnější má také funkci obytnou, obslužnou nebo v dnešní době rozšiřující se průmyslovou. Obytnou funkce je velice důležitá pro městská sídla a regiony, jelikož shromažďuje obyvatele na periferii. Obslužná funkce se v ČR velice rychle rozvíjí, protože jsou na periferiích stavěny nejen obytné domy, ale především také logistická centra. Příkladem těchto rozšiřujících se skladových center je západní periferie Prahy, kde se podél dálnic směrem na Hradec Králové a Liberec nachází jedno logistické centrum vedle druhého. Stejně jako tyto logistická centra zasahují na periferii

¹ Včetně Moravskoslezského kraje neboli Slezska na území ČR

a na venkov, tak se začínají, na periferiích nebo i dále od nich, objevovat i průmyslové továrny. Jedním z příkladů je kolínská továrna T.P.C.A. která byla postavena za kolínskou periferií.

Pojmem regionální rozvoj můžeme chápat komplex procesů a činností, které jsou v součinnosti v rámci regionu. SKOKAN, K; Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji; 2004. Regionální rozvoj a rurální rozvoj neboli rozvoj venkova by měl vycházet ze života a potřeb obyvatel a firem daného regionu. Regionální a rurální rozvoj by měl vytvářet podmínky pro kvalitní život obyvatel regionu a zmenšování regionálních disparit².

Jak je zmiňováno v mnoha publikacích týkající se regionálního rozvoje a rozvoje regionů, není jednoduché provádět úspěšný regionální rozvoj či rozvoj venkova, protože neexistuje správná metodika vykonávání regionálního rozvoje pro všechny regiony současně, neboť existují mezi regiony různé nerovnosti. Úkolem regionálního rozvoje nebo rozvoje venkova je vytváření podmínek pro kvalitní život obyvatel daných regionů a snaha o vyrovnání regionálních nerovností. Tyto nerovnosti vznikají díky různorodosti regionů, odlišnosti jejich obyvatel také geografickému umístění regionu. Pokud nejsou rozdíly (nerovnosti) mezi regiony moc velké, může tato situace sloužit jako stimul regionálního rozvoje. Dokonce jsou nerovnosti v malé míře i žádané, neboť utvářejí charakter regionu, ale pokud se tyto nerovnosti prohloubí, tak mohou vést až k negativním následkům a to sociálním i politickým. Následné vyrovnání těchto nerovností je velice náročné a nákladné. Usměrněním nerovností by se měla zabývat regionální politika, která „... představuje konkrétní úsilí společnosti o snížení (změnu) velikosti regionálních rozdílů na takovou úroveň, která nebude bránit (ale naopak bude stimulovat) rozvoj a nebude příčinou sociálních problémů“ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D.; 2002; citováno z HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 2008; s 102

² „Ministerstvo pro místní rozvoj ČR vymezuje regionální disparity jako „neodůvodněné regionální rozdíly v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů“. Disparitami, které je třeba řešit, jsou rozdíly vyvolané subjektivní lidskou činností, nikoliv rozdíly vzniklé z objektivních příčin, například na základě přírodních podmínek. Disparita je často chápána ve smyslu nežádoucího jevu, tj. jako problém. Na druhou stranu však mohou být definovány i disparity pozitivní, tj. ve smyslu silných stránek regionu. Jedná se o komparativní výhody, na nichž může být založen rozvoj daného území.“ Metodická podpora regionálního rozvoje; <http://www.regionálnírozvoj.cz>.

K úspěšnému regionálnímu rozvoji je důležitá nejen teoretická znalost, ale především znalost regionu, potřeb jeho obyvatel a dění v regionu. Tento vztah teoretické znalosti a praxe je nejčastěji autory publikací označována jako „dualita sociálních věd“.

V regionálním rozvoji hrají velkou roli tzv. sociální vědy, mezi které patří například ekonomie, sociální demografie a politologie. Tuto roli hrají díky svému využití, poněvadž pro vypracování strategie regionálního rozvoje nebo rozvoje venkova jsou velice důležité jejich teoretické a metodologické výzkumy na jejich základě lze: „

1) Jasnější pochopení sociálního dění (analyzovat a pochopit, co se skutečně v regionech a lokalitách děje, jaké potřeby lidé pociťují)

2) Připravovat rozvojové aktivity prováděné na základě projektů, programů, plánů a strategií s ohledem na to, co se skutečně v lokalitách/regionech (či na venkově) děje, protože každé místo, kde k regionálnímu rozvoji dochází, je jiné. ...

3) Snižovat míru problematičnosti při realizaci projektů, programů, plánů či strategií rozvoje (nutnost kolektivního jednání a spolupráce lidí přímo vyžaduje využití sociálních věd vzhledem k nezbytnosti koordinovat aktivity)

*4) Zpětné hodnocení realizovaných rozvojových záměrů (projektů, programů, plánů či strategií). Díky vědám lze sledovat jakým výstupům, výsledkům a především dopadům konkrétní projekt či program přivedli, a to především ve vztahu k lidem, pro něž byly připraveny a realizovány.“ HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 2008; s 93 - 94.*

Pro správně stanovené cíle v projektech i programech rozvoje musíme vycházet ze života obyvatel konkrétního regionu a zároveň musíme zajistit, aby výstupy a výsledky těchto projektů a programů byli inovativní. Ohledně plnění cílů je zapotřebí vycházet z rozdílnosti regionů v řadě faktorů, které mohou být přírodní či sociokulturní.

Tento oddíl definoval základní pojmy, které jsou pro tuto práci důležité, a na ně navazuje následující kapitola, která detailněji popisuje region, regionální rozvoj a rozvoj venkova. V následující kapitole je popsán systém podpory od Evropské unie a státních organizací.

4. Regionální rozvoj a rozvoj venkova v kontextu ČR s důrazem na endogenní a exogenní přístup

Regiony se mezi sebou, jak je již výše zmíněno, liší v různých faktorech, které lze začlenit do dvou přístupů, do endogenního a exogenního. Tyto dva přístupy se od sebe liší zapojením lidské činnosti.

Tabulka 1: Charakter faktoru a druhy faktorů, ve kterých se regiony liší

Charakter faktoru	Druh faktoru	Ukazatel faktoru
exogenní (shora) „od přírody“	přírodní (geografický)	nadmořská výška (V) poměr nížiny k pahorkatině (S)
	demografický	průměrný věk (V) poměr dětské k poproduktivní populaci (S)
zásah člověka (zvětšuje se)	ekonomický	počet podnikatelů (V) struktura pracovních příležitostí v zemědělství, průmyslu a službách (S)
	správní	počet obcí (V) poměr obcí ke všem sídlům (S)
endogenní (zdola) „od člověka“ „od kultury“	sociálně kulturní	počet knihoven (V) vzdělanostní struktura - poměr obyvatelstva se základním, středoškolským a vysokoškolským vzděláním (S)

Zdroj: HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 2008; s 26

K endogenním přístupům patří příklad geografický faktor, který lidská činnost ovlivňuje jen minimálně, tudíž by se dalo říci, že se jedná téměř o přírodní přístup.

„Endogenním přístupem k regionálnímu rozvoji rozumíme takový typ regionálního rozvoje, který se opírá o využití vlastních hospodářských, sociálních a přírodních zdrojů regionu. Endogenní typ rozvoje se primárně spoléhá na vnitřní rozvojový potenciál regionu a snaží se o plné využití a produktivitu těchto intraregionálních zdrojů. Teprve

potom je možno využít externí pomoc zejména ze strany státu, kterou mohou být dotace, daňová zvýhodnění atd.“ Kutscherauer, Alois, a kolektiv; Regionální disparity – Závěrečná výzkumná zpráva; 2010;

http://disparity.vsb.cz/vysledky/15_zaverecna_%20zprava_2010.pdf

Endogenní přístup v pojetí regionálního rozvoje se prosazuje již od 70. let 20. století. Ve skutečnosti endogenní a exogenní přístup nestojí zásadně proti sobě, ale částečně se mohou doplňovat. V dnešní době se dává přednost na prvním místě endogennímu přístupu, a pokud tento přístup nepokryje veškeré aspekty, tak teprve pak zapojujeme exogenní přístup.

Exogenním přístupem k regionálnímu rozvoji rozumíme především takový typ rozvoje, který využívá finance, instituce nebo jiné aspekty z jiného regionu, například dotace ze státního rozpočtu, fondů Evropské unie nebo nadnárodních korporací sídlících mimo daný region.

Do porovnání endogenního a exogenního přístupu lze nahlédnout v příloze (viz příloha 1).

V současné době regionální politika EU zahrnuje i strategii Integrovaného endogenního regionálního rozvoje (dále jen strategie IERR). Podle R.Jehleho (1998): *„Kromě území a prostoru bere však teorie také v úvahu specifické historické, kulturní a institucionální charakteristiky regionu. Ústředními body uvedeného přístupu jsou:*

- *zvažování prostoru a území*
- *nezbytnost participace regionálních zájmových skupin*
- *rozvoj regionálních rozvojových potenciálů.“*

Zemědělská ekonomika; měsíčník; 44. díl; 1998; str 12.

IERR strategie se zaměřuje především na regiony se specifickým historickým nebo kulturním potenciálem a snaží se využít potenciál. Díky takto zaměřené strategii se snižuje závislost venkova či periferie na centru nebo regionů vzájemně mezi sebou, jež je i jeden z cílů této strategie. *„Cílem ekonomické perspektivy je vybudování stabilní a málo závislé ekonomické struktury. ... V tomto rámci by se měl zvyšovat regionální příjem a měla by se zlepšovat situace v zaměstnanosti. Strategie by měli zahrnovat:*

- *Široké využití regionálních zdrojů*
- *Endogenní regionální inovace ve všech oblastech a odvětvích*

- *Posilování regionálního obchodního cyklu zvyšováním integrace regionálních podniků*
- *Export výrobků vysoké kvality*
- *Nové formy kooperace*
- *Nepřehlížení sociálních a ekologických aspektů při výrobě.*“

Zemědělská ekonomika; měsíčník; 44. díl; 1998; str 13.

Regionální politika venkova by měla vycházet ze základních cílů rozvoje venkova stanovených v Horizontálním plánu rozvoje venkova ČR, který je propojen s Operačním programem pro rozvoj venkova a zemědělství, který je součástí Národního rozvojového plánu pro dané období.

V roce 2004, kdy ČR vstupovala do EU, existovalo několik základních dokumentů regionálního a rurálního rozvoje, díky nimž byly zrealizovány rozvojové projekty, které byly z části financovány z fondů EU

Mezi základní dokumenty regionálního a rurálního rozvoje patřili v roce 2004:

- Strategie regionálního rozvoje³
- Národní rozvojový plán⁴
- Sektorové operační programy⁵

³ Strategie regionálního rozvoje, stejně jako Národní rozvojový plán, je navázána na zákon o podpoře regionálního rozvoje, zákon č. 248/2000 Sb. Strategie Národního rozvoje se oproti Národnímu strategickému plánu zaměřuje na rozvoj regionů v rámci ČR, oproti tomu se Národní rozvojový plán zabývá rozvojem ČR v rámci Evropské unie. Tento dokument je vždy schvalován jen na určité období. Nyní je v platnosti dokument od roku 2007 až do roku 2013, který byl schválen v roce 2000 a aktualizován v roce 2005. Tento dokument slouží jako výchozí dokument pro přípravu strategií rozvoje krajů.

⁴ Národní rozvojový plán (dále jen NRP), jak je již výše zmíněno, navázán na zákon z roku 2000 a zaměřuje se na rozvoj ČR v rámci EU. NRP je základním zastřešujícím dokumentem různých programů a s nimi spojených projektů z pohledu EU. Účelem NRP je prezentovat komplexní národní rozvojovou strategii, která již před vstupem do EU sloužila jako podklad pro jednání o před vstupní pomoci EU a po vstupu ČR do EU se stala nástrojem především pro získání finančních prostředků ze Strukturálních fondů a Fondů soudržnosti.

⁵ Tyto soubory priorit mohou být realizovány z finanční pomoci fondů EU.

Sektorové operační programy (dále jen SOP) jsou operační programy zaměřující se na určitý sektor. Již před vstupem do EU u nás vznikali SOP pro podporu průmyslu, životního prostředí, dopravy a infrastruktury, rozvoje venkova a zemědělství apod.

- Společný regionální operační program⁶
- Jednotný programový dokument⁷

Výše zmíněné dokumenty byly vypracovány pro plnění tzv. „Cílů EU“⁸, ke kterým se vztahuje NRP a s ním příslušné dokumenty (Strategie národního rozvoje, operační programy a další). *Do roku 2006 byly v rámci EU formulovány 3 cíle.* Elektronický učební text; Str. 48; <http://moodle.czu.cz/mod/resource/view.php?id=143922>

Nyní, tj. pro období 2007-2013, jsou v platnosti dokumenty schváleny a aktualizovány v letech 2004 až 2006. Mezi tyto dokumenty se stejně jako v předchozím období patří Strategie regionálního rozvoje a Národní rozvojový plán. Oproti předchozímu období jsou v současnosti platné následující dokumenty:

- Národní strategický referenční rámec
- Operační programy

Národní strategický referenční rámec (dále jen NSRR)⁹ je základní programový dokument pro využívání fondů EU v období 2007-2013. Strukturální fondy EU; 2011;

⁶ Společný regionální operační program (dále jen SROP) je dokument obsahující priority sedmi regionů soudržnosti na území ČR při realizaci pomoci prioritního cíle, tzv. Cíle 1 EU (více o Cílech v další části kapitoly). Jedná se o regiony soudržnosti, jednotky NUTS 2, Severozápad, Jihozápad, Severovýchod, Střední Čechy, Ostravsko, Střední Morava a Jihovýchod. Dle dokumentu SROP je podpora aktivit především na úrovni krajů a obcí.

⁷ Jednotný programový dokument (dále jen JPD) je v ČR jen pro region Praha a slouží pro realizaci Cíle 2 a Cíle 3 (více o Cílech v další části kapitoly). Regiony, které se řídí JPDem pro Cíl 2 se mohou ucházet o finanční podporu na určité projekty od Evropského fondu regionálního rozvoje. JPD pro Cíl 3 je podporován z Evropského sociálního fondu.

⁸ **Cíl 1** byl zaměřen na regiony, jejichž rozvoj zaostává, tzn. s vysokou mírou nezaměstnanosti, špatnou infrastrukturou apod. Pro získání finanční podpory musí region na úrovni NUTS 2 splňovat jednu ze dvou podmínek:

- 1) Průměrná hustota zalidnění menší než 8 obyvatel/km²
- 2) HDP na osobu je nižší nebo rovna 75% průměru EU

Případně se může jednat o výjimky, jako jsou Azory, Madeira apod.

Cíl 2 je zaměřen pro oblasti, které jsou ve strukturálních potížích. Tyto potíže mohla vyvolat změna postavení zemědělství, průmyslu či služeb ve specifickém regionu.

Cíl 3 je cílená pro podporu změn vzdělávacích systémů, politik. Tento cíl je určen pro všechny regiony, na něž se nevztahuje Cíl 1.

⁹ Více o NSRR na <http://www.strukturalni-fondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=5a5a7a80-ae4c-48e2-add9-0719b2872d7a>

<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/197f55c7-ffeb-4f5c-ab81-26237ef6eaf1/Narodni-strategicky-referencni-ramec-CR-2007%E2%80%942013->

Základem pro NSRR je Národní rozvojový plán pro danou zemi. NSRR udává systém operačních programů politiky hospodářské a sociální soudržnosti pro toto období. NSRR pro období 2007-2013 byl přijat EU dne 27. 7. 2007.

Operační programy se oproti OP minulého období odlišují především v charakteru, na který cíl se soustřeďují, jelikož s novým obdobím byly schváleny i nové Cíle.

Pro současném období byly přijaty 3 základní Cíle, na které se zaměřuje předem připravené OP. Tyto Cíle jsou dále rozpracovány na menší specifické Cíle, jimiž jsou taktéž realizovány pomocí OP a finančních prostředků z fondů EU.

Cíl 1, tzv. Cíl Konvergence, a jeho podpora je určena pro hospodářské a sociální situace v méně rozvinutých regionech. Jako podpora těchto regionů bylo pro ČR vypracováno 7 regionálních operačních programů a 8 tzv. tematických operačních programů. Regionální OP jsou určeny pro podporu regionů soudržnosti (NUTS II) kromě Prahy pro kterou je určen Cíl 2.

Cíl Konvergence, dle NSRR, se dělí na 3 priority:

1) Vyvážený rozvoj regionů

- Cílem této priority je *„Vyvážený a harmonický rozvoj regionů vedoucí ke snížení disparit v socioekonomické úrovni mezi i uvnitř regionů ČR.“* Národní straškový rozvojový rámec; 2007; <http://www.strukturalni-fondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=5a5a7a80-ae4c-48e2-add9-0719b2872d7a>

2) Rozvoj městských oblastí

- Jedná se o posílení pozice měst v rámci rozvoje regionů. Cílem je podpořit a revitalizovat upadající čtvrti.

3) Rozvoj venkovských oblastí

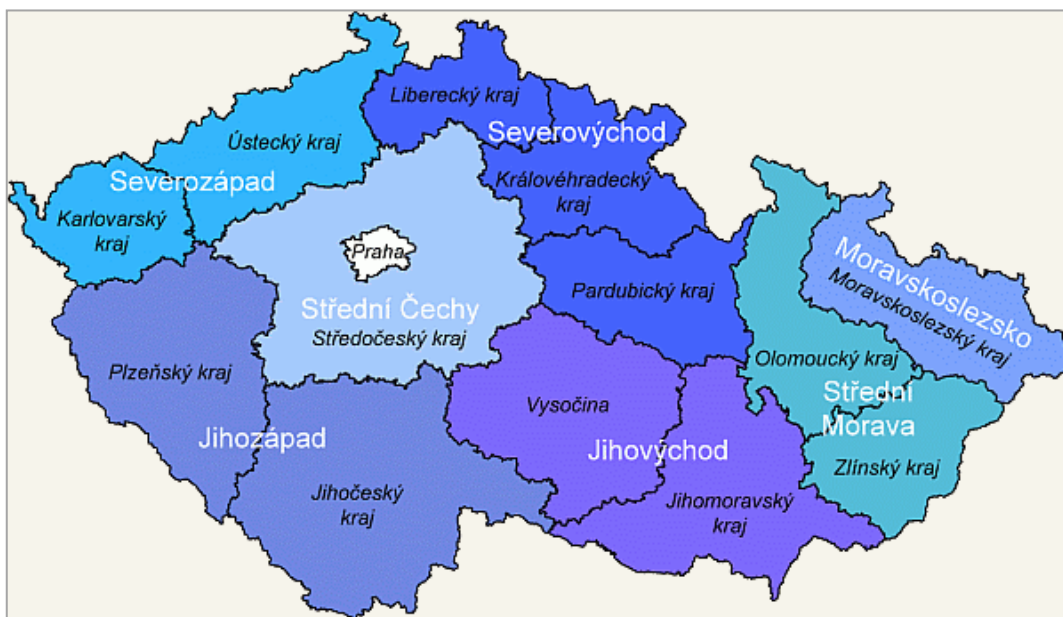
- Tato priorita zajišťuje podporu pro trvale udržitelný rozvoj venkova.

Mezi ROP patří:

- ROP NUTS II Severozápad
- ROP NUTS II Jihovýchod
- ROP NUTS II Moravskoslezsko
- ROP NUTS II Severovýchod

- ROP NUTS II Střední Morava
- ROP NUTS II Střední Čechy
- ROP NUTS II Jihozápad

Obrázek 1: Mapa regionů soudržnosti

Zdroj: <http://strukturalni-fondy.cz>

Mezi tematické OP patří:

- OP Doprava
- OP Životní prostředí
- OP Podnikání a inovace
- OP Výzkum a vývoj pro inovace
- OP Lidské zdroje a zaměstnanost
- OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- Integrovaný operační program
- OP Technická pomoc

Cíl 2 neboli Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost, jak je již výše zmíněno, se týká v ČR pouze regionu Praha. Tento Cíl má jen jednu prioritu, Region soudržnosti hl. m. Praha. Obsahem tohoto cíle a priority je zajistit trvale udržitelný rozvoj hl. m. Prahy, jako socioekonomického, kulturního a vzdělávacího centra. Pro tento Cíl byly připraveny 2 OP, které zajišťují trvalý rozvoj tohoto regionu. Těmito OP jsou:

- OP Praha Konkurenceschopnost
- OP Praha Adaptabilita

Třetím a posledním Cílem je Cíl Evropská územní spolupráce, která zahrnuje nejen přeshraniční a meziregionální spolupráci, ale také mezinárodní spolupráci na úrovni států. Z tohoto cíle nejsou v ČR vyjmuty žádné regiony, tedy úplně všechny regiony u nás mohou žádat podporu z fondů EU při realizování projektů spadajících pod tento Cíl. Pro tento cíl byly připraveny tyto OP:

- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Bavorsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Polsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Sasko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Slovensko
- OP Meziregionální spolupráce (všechny státy EU, Norsko a Švýcarsko)
- OP Nadnárodní spolupráce (ČR, Rakousko, Polsko, část Německa, Maďarsko, Slovinsko, Slovensko, část Itálie a z nečlenských zemí část Ukrajiny)
- Síťový operační program ESPON 2013 (všechny členské státy, Norsko, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Island, kandidátské státy EU)
- Síťový operační program INTERACT II (všechny členské státy)

Každá členská země EU či region má nárok na finanční podporu z fondů EU na realizaci projektů, které plní požadavky jednoho z výše zmíněných Cílů. Pro ČR byly v roce 2011 vyčleněny z fondů EU na plnění výše uvedených Cílů tyto finanční prostředky:

Tabulka 2: Finanční prostředky z EU dle cílů

Cíl	Objem peněz z fondů EU
Cíl Konvergence	25,89 mld. €
Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	0,42 mld. €
Cíl Evropská územní spolupráce	0,39 mld. €

Zdroj: <http://strukturalni-fondy.cz>

5. Kultura jako součást nehmotného potenciálu rozvoje regionů/venkova

V předchozí kapitole byl popsán regionální rozvoj a rozvoj venkova s rozdělením na endogenní a exogenní přístup k regionálnímu rozvoji. Následně byl zmíněn a popsán pojem „regionální politika“ a její propojení s hlavními cíli EU a další členění těchto cílů na jednotlivé operační programy.

Tato kapitola se zabývá kulturou jako částí nehmotného potenciálu rozvoje regionů či venkova. Konkrétně se definuje pojmy, které nebyly popsány v oddílu charakterizujícím důležité termíny. Následujícím obsahem je úplný seznam dodržovaných všeobecných svátků, tradic a zvyků na Valašsku, který je v 7. kapitole doplněn o výčet specifických svátků, tradic a zvyků v obci Liptál na Vsetínsku.

Zpočátku je zapotřebí uvést, co je kulturní potenciál. Tento pojem definuje Jiří Patočka a Eva Heřmanová ve své publikaci (2008) jako: „*dosud nevyužívané nebo jen málo využívané, nicméně za určitých podmínek využitelné zdroje rozvoje společnosti v oblasti kultury.*“ *Lokální a regionální kultura v České republice, Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*; 2008; s 51.

Pojem „kultura“ byl definován ve 3. kapitole. Jednou z mnoha částí kultury je kulturní potenciál, který se dále dělí na nehmotný a hmotný.

Pro přesné určení nehmotného potenciálu je zapotřebí definovat, co vše obsahuje hmotný potenciál územního rozvoje. Mezi hmotné prvky územního rozvoje patří stavby a budovy s historickou či architektonickou hodnotou, hmotné památky, plochy a pozemky, výstupy lidské činnosti apod. Dle autorů E. Heřmanové a J. Patočky se hmotné prvky lokální kultury mohou dělit na skupiny:

a) „*Stavební kulturní památky*“

- *Lidová architektura, sakrální památky, funerální památky, feudální architektura, technické a vojenské památky.*

b) *Ostatní prvky hmotné lokální kultury*

- *Umělecké, uměleckořemeslné a ostatní drobné památky, drobné artefakty, kulturní krajina, historické zahrady a parky, archeologické památky, genofond flóry a fauny.*“ *Lokální a regionální kultura v České republice, Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*; 2008; s 66.

Jak uvádějí ve své publikaci E. Heřmanová a J. Patočka (2008), mezi nehmotné prvky územního rozvoje patří *převažující způsob života, náboženský a spolkový život, tradiční zvyky a oslavy a ostatní nehmotné prvky lokální kultury*. Kultura, podle výše zmíněného rozřazení, patří mezi nehmotný potenciál územního rozvoje, jelikož obsahuje většinu nehmotných prvků a je úzce spjata s některými hmotnými prvky územního rozvoje a potenciálu. Do nehmotné kultury zahrnujeme i tradice, zvyky a obyčejy, které jsou definovány ve 3. kapitole.

„Kultura představuje významný potenciál regionálního rozvoje České republiky. Výsledkem historického vývoje v prostoru ČR je skutečnost, že jako „kultura“ není obecně vnímána pouze umělecká činnost nebo její výsledky, ale i poznávací, osvětové, zájmové a vzdělávací aktivity, stejně tak i spolková činnost, tradice a zvyky, dokonce i přírodní a urbanizované prostředí individuálního života. V pojmu kultura jsou proto obsaženy (mj.) činnosti knihoven, muzeí, galerií a divadel (včetně tzv. stagion); nabídka kulturních, společenských, vzdělávacích programů různých typů kulturních domů a středisek, činnosti dobrovolných občanských aktivit (zájmových či amatérských sdružení), nevládních neziskových organizací ale i městské slavnosti, festivaly, atd.“

HLAVNÍ FAKTORY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR - KULTURNÍ POTENCIÁL;

<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rozvoj-regionu/factory-regionalniho-rozvoje-cr-kultura/1001179/46067>.

Výstupy kultury mohou nabývat těchto podob:

- a) artefakty - výtvořiny lidské činnosti
- b) sociokulturní regulativy - normy, hodnoty, pravidla chování
- c) idee - kognitivní i symbolické systémy
- d) instituce organizující lidské chování

Důležitým subsystémem kultury je lokální kultura. Tento od všeobecného pojmu kultura odlišuje svou specifičností a lokálním zaměřením. Díky odlišnosti a historii regionů v ČR je na našem území větší počet lokálních kultur, které se v průběhu vyvíjeli současně, a byly ovlivňovány stejnými událostmi, ale jiným způsobem na ně reagovali. Příkladem rozdílu lokálních kultur může být rozdíl mezi lokální kulturou na Valašsku a na Hané. I přes relativní blízkost existuje mezi těmito regiony významná kulturní rozdílnost. Tyto lokální kultury mají na obyvatele nesporný vliv a pro obyvatele mají nenahraditelný význam, neboť právě jejich kulturou se odlišují od ostatních regionů.

Jedna z těchto lokálních kultur se nachází na Valašsku, kde vznikla tato kultura spojením české a rumunské kultury a prolnutím dvou církevních kultur. Tradice, zvyky a obyčeje mají na Valašsku velice silný vliv na životy obyvatel této oblasti. Po celou historii Valašska hráli tradice a zvyky velkou roli v životě obyvatel na celém území.

Jak napsal Jan Krba (2008) ve své knize: „*Lidová kultura je nevyčerpatelnou pokladnicí inspirace; uchovává to nejlepší, co naši předkové vytvořili. ... Každý národ, ale i region má své zvyky, obyčeje a pověry, které pocházejí většinou z pradávných věků a mnohé z nich se udrželi doposud.*“ KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 2008; s 2

Tradice a zvyky na Valašsku až do 30. let 20. století vycházeli z původních rumunských zvyků, které sebou přinesli osadníci z rumunského knížectví Valachie. Po 30. letech se zvyky začali měnit, neboť se způsob života obyvatel začal měnit, počestřovat.

Většina těchto tradic souvisí s hospodářským a církevním rokem. Obce na Valašsku dodnes dodržují tradice, například vynášení Morany, Mikulášské jarmarky atd.

5.1. Tradice a zvyky na Valašsku

Tabulka 3: Rozdělení významných dnů na Valašsku dle druhu

Datum	Název	Druh
4.12.	Den svaté Barbory	Tradice, zvyk
6.12.	Den svatého Mikuláše	Zvyk
24.12.	Štědrý den	Tradice, zvyk, obyčej
25.12.	Boží hod vánoční	Zvyk
26.12.	2. svátek vánoční	Zvyk, obyčej
31.12 a 1.1.	Silvestr a Nový rok	Zvyk
6.1.	Svátek tří králů	Obyčej
*	Masopust	Tradice
*	Postní období	Tradice
*	Velikonoce	Tradice, zvyk
30.4 a 1.5.	Pálení čarodějnic, 1. máj	Tradice, zvyk
8.6.	Den svatého Medarda	Svátek

Datum	Název	Druh
5.7.	Den věrozvěstů	Obyčej
13.7.	Den svaté Markéty	Zvyk
*	Dožínky	Zvyk
28.9.	Den svatého Václava	Zvyk, obyčej
1.11 a 2.11.	Dny zemřelých	Tradice, zvyk
11.11.	Den svatého Martina	Tradice

Vysvětlivky: * = jedná se o pohyblivý svátek

Zdroj: 1) Vlastní

2) KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 1. vydání; 2008

Tradice a zvyky se v dnešní době dodržují z převážné většiny hlavně na venkově, protože obyvatelé měst žijí rozdílné životy s odlišnými životními podmínkami než na vesnici.

Období tradic a zvyků začíná po skončení rolnických prací a po hodových oslavách úrody. První tradicí, kterou na Valašsku dodržují stejně jako všude na světě, kde vyznávají katolickou církev, je advent, který trvá 4 týdny a začíná v neděli, 4 týdny před Vánocemi. Advent doslova znamená „příchod“ a tudíž je slaven v očekávání příchodu Mesiáše na svět. Advent je spojen s prací v hospodářství, dříve to bylo například draní peří, a vyprávěním nejrůznějších příběhů a zpěvem církevních písní.

4. prosinec – Den svaté Barbory by se dal přirovnat k rozšířenějšímu svátku, který přichází pár dní po svaté Barboře, svatého Mikuláše. V předvečer dne svaté Barbory chodí ženy a dívky, tzv. „*Barborky*“, zahalené v pláštích a látkách světlé, převážně bílé barvy symbolizující panenskou čistotu po vsi a zastavují se u domů. V ruce mají košík s ovocem pro obdarování hodných dětí a metlu, jíž hrozí zlobivým dětem. U každého stavení se zastaví a společně s rodinou se pomodlí nebo zazpívají písničku o svaté Barboře. Tradice se na Valašsku dodnes koná, ale jen v některých obcích.

6. prosinec – Den svatého Mikuláše byl v historii spojován s vírou v bohatství. Dříve měl svatý Mikuláš navštěvující stavení hlavně klášterů důraz na řádné pečování o děti a učít je kázání církve. Po té obdaroval děti sušeným ovocem.

Se svátkem svatého Mikuláše byly spojeny také mikulášské trhy, na kterých se prodávaly různé hračky a pečivo připodobňující svatého Mikuláše, čerta a další postavy.

Také byly se svátkem svatého Mikuláše spojeny Mikulášské průvody, ve kterých šel vždy v čele „Koník“, za ním následoval čert, smrt, nosič a svatý. V různých oblastech Valašska se v průvodu zvyšoval počet výše zmíněných postav, takže se například průvodu účastnili dva svatí Mikulášové. Ovšem dvě postavy se nesmějí nikdy vyskytovat víckrát a to jsou smrt a koník. Tato tradice je dodnes zachovávána ve spoustě vesnic na Valašsku.

24. prosinec – Štědrý den se slaví a slavil na celém území ČR a úzce souvisí s následujícími dvěma dny (Boží hod vánoční a den narození Ježíše). Je provázen řadou pověr a lidových zvyků. Nejrozšířenějším zvykem je celodenní půst, který končí s východem první hvězdy. Na štědrovečerní večeři se vždy schází celá rodina a musí být jídla tolik, aby i zbylo, neboť tím se vyjadřuje přání hojnosti i do příštího roku. Štědrý den je dle lidové pověry nejlepším dnem pro předvídaní budoucnosti. Tuto tradici některé obce a rodiny dodržují dodnes, jen způsoby předvídaní budoucnosti se liší, ale většinou vycházejí z hospodářských metod. Se svátečním dnem souvisí nadělování dárků nejen rodině a známým, ale dříve se obdarovávali i hospodářská zvířata.

25. prosinec – Boží hod vánoční je na Valašsku z církevního pohledu považován za dnem vody. V tento den byla ve staveních, kde mají hospodářská zvířata, brzo z rána kropena hospodářská zvířata. Kropení doprovázelo přání „*Pochválen buď Ježíš Kristus*“ KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 2008; s 12. Toto přání je žádostí Krista o ochranu před nemocemi a vším zlým.

26. prosinec – Třetí z vánočních svátků je znám především svatoštěpánskou koledou. V tento den také končí rodinné posezení a navštěvují se známí. Dříve se tyto procházky zakončovaly v hospodách, kde se pilo na svobodu. Byl to jediný den, kdy v hospodě vedle sebe seděli hospodáři a čeledě, neboť jak se dříve říkalo „Na Štěpána není pána“. Den zakončovali děti zpěvem koled pod okny.

31. prosinec a 1. leden – Poslední den roku má zvláštní postavení v církevním kalendáři, protože přes den se konají mše a bohoslužby, ale hlavní bohoslužba, spjatá s modlitbami za dobrý následující rok, se koná navečer nebo o půlnoci.

1. leden je znám především díky pověře „ Jak na Nový rok, tak po celý rok.“, tak se lidé snaží vyhýbat hádkám a činnostem které neradi dělají.

6. leden – Svátek Tří králů se slaví téměř v celé České republice. Tento svátek úzce souvisí s narozením Krista. Při tomto svátku bylo udělováno požehnání příbytkům a lidem, kteří, v nichž žijí. Svátek tří králů završuje období vánočních svátků, proto se většinou v tento den odstrojuje vánoční stromeček.

Masopust – Masopust je třídenní svátek, který předchází Popeleční středě, kterou začíná 40 denní půst, jež končí až o Velikonocích. S masopustem jsou spojeny oslavy, reje a průvody masek.

Postní období začíná Popeleční středou, končí Božím hodem velikonočním a trvá 40 dní. Toto období ohledně tradic a zvyků je významné díky postním nedělím. Z těchto postních nedělí je nejdůležitější poslední, pátá postní neděle zvaná smrtelná nebo černá, kdy se v kostelích zahalují kříže na oltářích. V tuto neděli děti a mladí dělali figurínu smrti (Morany), kterou pak v doprovodu shodili do potoka nebo ze skály. Tento zvyk „vynášení smrti“ má nejčastěji symbolizovat konec zimy a příchod jara.

Velikonoce – Tento svátek není jednodenní, ale čítá 7 dní, přičemž 6 dní po sobě přímo následuje a jeden je na konci velikonočních oslav.

6 po sobě následujících dní se nachází v tzv. „Pašijovém týdnu“, ve kterém probíhá úklid a očista domácnosti a okolí domu. Tomuto týdnu se také říká „Svatý týden“ nebo „Velký týden“. Velikonoce jsou svátky oslavující Ježíšovo vzkříšení.

Sazometná středa je první z velikonočních dnů. V tento den probíhá vymetání komínů a kamen.

Dalším dnem velikonočních svátků, který následuje po sazometné středě je **Zelený čtvrtek**. Tento den dostal pojmenování „Zelený“, neboť by se v tento den mělo jíst zelené jídlo, například špenát, zelí atd. Dále se také v tento den koná mše, na které zaznějí naposledy kostelní zvony. Zvony se znovu rozeznění až na Bílou sobotu.

Velký pátek je dnem smutku, proto se v tento den nekoná mše ale jen bohoslužba, na které se čtou texty z bible a zpívají náboženské zpěvy.

Bílá sobota je známá hlavně díky konání bohoslužeb, na kterých se zpívají žalmy a žehná se ohni a světlu. Nejznámější bohoslužbou v tento den je noční bohoslužba. Žehnání ohni je spojeno s historickým „pálením Jidáše“.

Na velikonoční neděli neboli **Boží hod velikonoční**, se provádělo svěcení svátečních pokrmů, například uzeného masa, beránka, vína a někdy i vajec a chlebu. Před obědem a večerí se z těchto jídel postupně loupalo, aby si tělo pomalu zvyklo na tučnější jídlo, na které si během půstu odvyklo. Zbytky jídel, například drobky, kosti a skořápky, se rozhazovali na zahradě jako ochrana před krtčím rytím.

Pondělí velikonoční završuje 6 po sobě následujících dní. „Z hlediska zvyků bylo nejvýznamnějším dnem velikonočního cyklu, když se k němu žádné liturgické úkony neváží.“ KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 2008; s 32. Tento den také probíhá mužská „mrskačka“ za niž jim ženy a dívky dají barevně pomalovaná vajíčka nebo kraslice. V úterý začínala ženská „mrskačka“. „Na Valašsku se mrskačce říkalo „šmigrust““ KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 2008; s 32.

Posledním dnem velikonočních svátků je Bílá neděle, která náleží vždy první neděli po Velikonocích. Tohoto dne mohou naposledy nosit bílé křestní roucho novokřtěnci. Tento den se také koná slavnost prvního svatého přijímání. Oba zvyky se dodnes dodržují v silně věřících oblastech.

1. květen – S tímto dnem je spojeno hned několik tradic a svátků.

Jednou z tradic je v předvečer tohoto dne „pálení čarodějnic“. V různých kulturách, stejně jako v naší, je 1. květen spojen s rejem čarodějnic, proto v předvečer tohoto dne je symbolické upalování. Pro tuto tradici jsou typické velké ohně a pálení domácího udělaných košťat.

Další tradicí spojenou s 1. květnem je ryze moravská. Jedná se o stavění tzv. „máje“, což je „... strom jedlový nebo borový, až po vršek z kůry oloupaný, na vrchu ozdobený fábory, červeným šátkem a někde i lahví s vínem.“ KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 2008; s 38. Tento máj stavěli muži a dávali je pod okna svých milých. Dříve vznikali kvůli tomuto stavění nejružnější bitky, neboť muži si své máje hlídali a chasa z jiné obce jim tyto máje brala.

8. červen – Svátek svatého Medarda je, jako spousta dalších významných dní, spojena především s pranostikou. Pranostika v tento den říká: „Medardova kápě – čtyřicet dní kape“. Tato pranostika se bohužel vůbec netýká osoby svatého Medarda. Svatý Medard

byl syn zámožného šlechtice. Svatý Medard byl v jeho 33 letech vysvěcen na kněze a v 70 letech se stal biskupem. Po smrti odkázal rodnému městu nemalé území, především polí, aby z jejich výtěžku dostávala nejctnostnější panna 12 tolarů. Slavnost spojená s tímto svátkem se jmenuje „růžová“ a slaví se dodnes nejen ve Francii, odkud svatý Medard pocházel. Na Valašsku se tato slavnost slaví většinou na náměstí, kde je vybrána jedna panna, která je prohlášena za růžovou královnu a je korunována věncem z bílých růží.

5. červenec – Tento den je zasvěcen svatému Cyrilovi a Metodějovi. Na tento svátek jsou na Valašsku velice hrdi, proto také postavili kapli svatého Cyrila a Metoděje na hoře Radhošť. Tento svátek má církevní charakter a proto se v tento den konají mše. V tento den se koná Cyrilometodějská pouť na hoře Radhošť.

13. červenec – Den svaté Markéty má především hospodářský význam. V tento den začínají žně. Na spousta místech na Valašsku vyrážejí „sedláci a čeledíni“ na pole sklízet obilí a síct louky.

Dožínky – *„Poslední den žní dostal v lidovém prostředí slavnostní ráz, podbarvený radostí, že skončila namáhavá polní práce a úroda je uložena v bezpečí stodol.“* KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 2008; s 48.

Na jižním Valašsku se slavnosti při dožínkách říká „dožatá“ nebo „homola“. Dožínky jsou dodnes slaveny v zemědělských oblastech Valašska. Dnešní podoba dožinek je trochu jiná než dříve. Dnes se již nechodí za hospodářem a jeho družkou aby se jim předal věnec úrody, aby i příští rok byla alespoň taková úroda. Dnes se především oslavuje konec žní slavností.

28. září – Den svatého Václava se stejně jako po celé České republice slaví i na Valašsku. Tento den je především církevním svátkem, proto během toho dne probíhají slavnostní církevní mše. Po těchto mších většinou v tento den probíhají ještě lidové veselice, poutě a posvícení.

V hospodářském roce byl tento den významný, neboť rolníkům a čeledi končila služba a uzavírala se nová smlouva na následující rok. 28. září byl velice důležitý i pro pastevce, neboť se vraceli s dobyt看kem ze salaší do níže položených pastvin, kvůli přezimování.

1. a 2. listopad – patří zemřelým. 1. listopad je věnován zemřelým, kteří dosáhli věčné blaženosti, také se mu říká dni „Svátek všech svatých“.

2. listopad je oproti tomu dnem zemřelých, kteří věčné blaženosti nedosáhli a říká se mu „Den památky všech zemřelých“ nebo také „Dušičky“. Popisované dny jsou charakteristické vzpomínáním na své předky a návštěvou jejich hrobů.

11. listopad – Svátek svatého Martina je znám především pranostikou „*Přijde-li sv. Martin na bílém koni, metelice za metelici se honí.*“ KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 2008; s 72

Se svatým Matějem jsou na Valašsku především spojeny posvícenské hody, na nich nesmí chybět pečená husa.

5.2. Aktéři v Liptálu

V obci Liptál je několik spolků a organizací, které se starají o místní tradice a zvyky, jež se částečně nebo úplně odlišují od valašských a národních tradic, zvyků, svátků i obyčejů.

Jedním z aktérů starající se o tradice a svátky, které se převážně týkají církevního roku, je liptálská farnost v čele s místním farářem.

Následujícím aktérem je obecní úřad, jenž se stará o tradice, svátky a zvyky v rámci celého roku. Jako jediný aktér spolupracuje se všemi ostatními aktéry v obci.

Přidruženým aktérem k obecnímu úřadu je také místní sbor dobrovolných hasičů (dále jen SDH Liptál). Tento SDH Liptál organizuje například tradiční mikulášské obchůzky.

Neopomenutelným aktérem je kulturní soubor LIPTA Liptál, jenž nesídlí v obci Liptál, ale stále nejvíce působí v této obci. Jedná se o neziskovou organizaci, která se stará o valašské tradice a zvyky, pořádá folklórní festivaly a reprezentuje Valašsko a ČR po celém světě v rámci kulturních akcí.

Posledním z aktérů je nejmenší organizace v Liptálu. Jedná se o Český svaz ochránců přírody. Tento spolek čítá jen pár členů a stará se jen o jeden zvyk v Liptálu.

Podrobnější seznam aktivit výše zmíněných aktérů je v 7. kapitole.

6. Popis zkoumané oblasti Valašsko – Liptál

Předchozí kapitola detailněji popisovala kulturu a její nehmotnou část jako nástroj regionálního rozvoje. Následně byly popsány tradice a zvyky dodržující se na celém Valašsku a v ČR. 5. kapitola slouží jako základ pro vypracování 7. kapitoly a na jejím konci jsou zmíněni aktéři působící v obci Liptál. Aktéři budou podrobněji popsáni i v dalších kapitolách. Následující kapitola obsahuje popis Valašska a detailnější popis obce Liptál. Konkrétně popisuje geografii, historii i náboženství na Valašsku a Liptálu.

Valašsko je kopcovitá a hornatá oblast na východě Moravy. Detailnější vymezení hranic valašské oblasti není dodnes přesně určeno. Jedinou pevně danou hranicí je pohoří Bílé Karpaty, tedy hranice se Slovenskem, a další hranicí, která už není přesně daná, je na západě oblast Haná. Za centrum valašské oblasti je považován okres Vsetín, kde se nalézají historické i kulturní památky, například: Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, kde jsou celoročně k vidění stavby z předešlých století a sezóně i ukázky dobových řemesel a tradic. Vsetínský zámek, kde je možné navštívit muzeum dobové tvorby, od obrazů až k obdivuhodným řemeslným výtvorům, slouží obyvatelům a návštěvníkům také jak historické kulturní centrum.

Valašská kultura je na našem území velice unikátní. Tato kultura vznikala od poloviny 13. století a významně se změnila ve století 14., kdy na území Valašska přišli rolníci ze slovenské strany Bílých Karpat až z území dnešního Rumunska. Spojení české a karpatské kultury dalo vzniknout unikátní kultuře českých valachů. Tato zvláštní kultura propojila i dvě náboženství, dříve dominantní římskokatolickou církev a potlačovanou evangelickou církev. Prolnutí těchto náboženství probíhalo pozvolna již od příchodu rolníků přes karpatské pohoří a významněji tomuto prolnutí mohlo dojít až v 18. století vydáním tolerančního patentu, kdy evangelická církev získala legitimní postavení vedle římskokatolické církve.

Obec Liptál se nachází přibližně 10 km jihozápadně od města Vsetín. Obec se nachází v údolí podél řeky Rokytenky a leží podél hlavní silnice, dříve na důležité obchodní cestě, mezi Vsetínem a Zlínem. Na území obce žije, podle posledního čítání lidu organizovaný místním úřadem obce, 1430 trvale žijících obyvatel.

Liptál je znám z historie především kvůli majetkoprávním sporům o tuto obec a její okolí a díky místním aktérům, jež se starají o folklór a tradice již více než 80. let. Zasluhou jejich činnosti neupadli do zapomnění některé místní i regionální tradice. Jejich činnost přesahuje nejen hranice Valašska ale také České republiky. V dnešní době jsou někteří z nich pravidelnými reprezentanty naší země po celém světě.

6.1. Historie Liptálu

Obec Liptál, ležící na Valašsku, dodnes zastírá tajemství ohledně založení obce, ale z dochovaných písemných dokumentů předpokládáme, že obec byla založena na konci 13. nebo ve 14. století. „*Nejstarší písemná podoba názvu obce, s nímž se poprvé setkáváme v roce 1361, zní nikoliv Liptál, ale Luptal.*“ BALETKA, L. a kolektiv.; *Liptál, kapitoly z historie obce na Valašsku*; 1994; s 13.

Dle historických souvislostí lze předpokládat, že Liptál byl založen mezi lety 1308 a 1361, ale ani tato data není nijak možné potvrdit. Jistotou je, že zakladatelé obce byli zemědělci, kteří se usadili podél řeky Rokytenky, která hrála velice významnou roli pro jejich zemědělství a dobytek.

První rebelie byla v Liptálu už v roce 1613, kdy majitel vsetínského panství, Albrecht z Valdštejna, zrušil měšťanům ve Vsetíně právo vařit a šenkovat víno. Dále k těmto rebeliím přispělo rozhodnutí Alberta z Valdštejna o zavedení rekatolizace. Rebelie dosáhli takové síly, že byl nucen povolát vojsko a rozehnat vzbouřence násilím.

Poddaní na Vsetínsku byli během třicetileté války jedním z nejvíce aktivních hnutí, jelikož na Vsetínsku existovala partyzánská hnutí ve většině lesů a byly tajně podporovány obyvateli z nedalekých obcí. Nakonec bylo valašské povstání potlačeno, ale bylo to až ke konci války.

Po třicetileté válce byla obec Liptál k nepoznání. Obnova obce trvala bezmála 20 let. V roce 1666 došlo k odtržení od panství Vsetín. Po odtržení obce od Vsetína vznikla nedaleko od Liptálu tajná zbojnická činnost. Toto zbojnictví později sloužilo jako námět knih pro jednoho z nejvýznamnějších rodáků této obce, Jana Kobzáně. Ve druhé polovině 18. století proběhla, stejně jako celým Valašskem, Liptálem zpráva o náboženské svobodě. Bohužel to byla snaha jen místních evangelických kněží, kteří do té chvíle nesměli kázat veřejně. Se zjištěním že se nejedná o skutečný toleranční

patent, začali i v Liptálu nepokoje proti Habsburské moci. Tyto nepokoje se snažila potlačit císařská armáda, ale konečný klid přineslo až vydání skutečného tolerančního patentu roku 1781.

Počátek 20. století byl ve znamení vystěhovávání. Spousta obyvatel obce se vystěhovala za hranice českých zemí. Po první světové válce začala obnova Liptálu a industrializace a byl založen šicí a tkací podnik Lipta Liptál. Několik let po skončení války byl založen kulturní soubor, který se staral o historické tradice, tance a písně. Později byl tento soubor sloučen s místním podnikem, neboť většina členů tohoto souboru pracovalo v místním podniku Lipta Liptál.

Druhá světová válka znamená pro Liptál velice těžké časy, neboť byly zakázány veškeré aktivity, při kterých se shromažďovali obyvatelé, místní podnik musel začít dodávat věci na frontu, ale nejhorší bylo pro obyvatele to, že se v jejich zámku usadil hrabě Brandenstein-Zeppelina, tudíž byli pod neustálým dohledem a partyzánská činnost nepřipadala v této situaci v úvahu.

Po druhé světové válce se lidé znovu začali vystěhovávat z Liptálu a stěhovali se na západ, především opět do Spojených států. Během této éry byla obnovena původní činnost místního podniku i kulturního souboru a dalších sdružení.

Obec byla během celé socialistické éry hodně hlídána, protože většina rodin byla v kontaktu se svými příbuznými na západě. Uvolnění přišlo až zpočátku 80. let. V tomto období se stěhuje z Liptálu místní podnik Lipta Liptál, ale místní kulturní soubor zůstává v obci.

Po pádu komunismu navazuje Liptál přátelské vztahy s obcemi například z Francie a Holandska. Díky spolupráci místních aktérů a většímu proslavení místního souboru míří do obce více financí. Po vstupu do Evropské unie se obec snaží využívat možnosti čerpat z fondů na místní rozvoj a získat potřebné prostředky na obnovu obce. V roce 2006 se Liptál stává obcí roku ve Zlínském kraji.

6.2. Náboženství na Valašsku

Na území ČR existuje mnoho církví, které se snaží získat dominantní vliv na obyvatele naší země. V historii byla privilegovanou církví římskokatolická církev. Její dominance trvá i v dnešní době, ikdyž v některých regionech se její dominantní

postavení oslabilo. Příkladem oslabení pozice římskokatolické církve v ČR je území Moravy, kde už v době vydání tolerančního patentu, v roce 1781. císařem Josefem II. byla pozice římskokatolické církve velice oslabena. V dnešní době existuje na území ČR velký počet věřících, ale velký podíl občanů je bez vyznání víry.

Na Valašsku vedle sebe existují dvě dominantně postavené církve. Jednou z církví je církev římskokatolická, která přišla společně s prvními osidlovateli, tedy s církevními hodnostáři z českých zemí. Tito hodnostáři založili svou první osadu pod horou Radhošť, která se pak stala symbolem druhé církve. Tato osada byla pojmenována Rožnov. Po dlouhá staletí byl Rožnov centrem římskokatolické církve na území Valašska.

S příchodem rumunských Valachů přišla na území dnešního Valašska také evangelická církev. Tato církev byla až do poloviny 19. století v ústraní, protože její vyznávání bylo zakázané. I přes zákazy existovala na území Valašska početná skupina evangelických kněží, kteří tajně kázali na tajných místech. Tito kněží se s převážnou většinou soustřeďovali na venkovské osady, kde dohled římskokatolické církve nebyl tak přísný jako ve městech. Evangelická církev byla potají podporována z Uher.

Po roce 1627 a 1644, kdy vznikly nepokoje na některých panstvích na Valašsku, byla provedena rekatolizace obyvatel, která byla poměrně neúspěšná. Následkem této rekatolizace bylo vyhlášení falešného tolerančního patentu, po kterém následoval přísný dohled nad veškerou církevní činností obyvatel Valašské oblasti, aby byla evangelická církev alespoň omezena.

V průběhu několika století od příchodu evangelické církve na Moravu se tato církev rozšířila a stala se velice populární, neboť nebyla tolik příkazující a nenutila lidi k placení za vyznávání své víry. Dalším aspektem byla přirozená nátura valachů, která v průběhu historie přispěla k několika incidentům a rebeliím.

Kapitola byla zaměřena na popis oblasti Valašska z hlediska geografie, historie a náboženství. Cílem této kapitoly bylo poukázat na složité postavení Valašské oblasti v průběhu historické existence tohoto regionu.

7. Tradice, zvyky a obyčeje na Valašsku - v Liptálu

Kapitola se zaměřuje na jednotlivé svátky, tradice a zvyky v obci Liptálu. Konkrétně popisuje rozdíly mezi místními a regionálními svátky, tradicemi a zvyky, detailněji je charakterizuje a dále se soustřeďuje na aktéry, které tyto svátky, tradice a zvyky udržují a následně rozvíjejí.

7.1. Specifika udržovaných tradic a zvyků v Liptálu

Tabulka 4: Aktéři udržovaných tradic a zvyků v Liptálu

Kdy	Pojmenování	Aktéři
4.12.	Den sv. Barbory	Farnost
5.12.	Předvečer sv. Mikuláše	SDH Liptál
6.12.	Den sv. Mikuláše	Farnost, KS LIPTA
*	Vánoční svátky	Farnost
*	Masopust	KS LIPTA, OÚ
*	Zabíjačková veselice	KS LIPTA, OÚ
*	Liptálský košt slivovice	OÚ
30.4.	Pálení čarodějnic	KS LIPTA, SDH
*	Dětské folklorní dny	KS LIPTA
5.7.	Sv. Cyril a Metoděj	Farnost
13.7.	Den sv. Markéty	Farnost
*	Tradiční sečení	ČSOP LIPTÁL
*	Liptálské slavnosti	KS LIPTA
11.11.	Den sv. Martina	KS LIPTA, OÚ

Vysvětlivky: OÚ = Obecní úřad; KS LIPTA = Kulturní soubor LIPTA Liptál; SDH Liptál = Sbor dobrovolných hasičů; ČSOP LIPTÁL = Český svaz ochránců přírody Liptál.

* = jedná se o pohyblivý svátek

Zdroj: Vlastní

Tabulka 5: Rozdíly v tradicích a zvycích v Liptálu

Kdy	Pojmenování	Odlišení od regionálních tradic a zvyků
4.12.	Den sv. Barbory	Konání mši a kázání
5.12.	Předvečer sv. Mikuláše	S tradiční trojicí obchází i kominík
6.12.	Den sv. Mikuláše	Průvod v maskách
*	Vánoční svátky	Průvod k uctění Ježíše Krista,
*	Masopust	Průvod masek s „Králem Valašska“, masopustní hody
*	Zabíjačková veselice	Vepřové hody, jarní průvod zakončený vynášením smutku
*	Liptálský košt slivovice	Místní tradice
30.4.	Pálení čarodějnic	Průlet čarodějnic obcí
*	Dětské folklorní dny	Místní folklorní festival
5.7.	Sv. Cyril a Metoděj	Průvod na počest věrozvěstů, mše
13.7.	Den sv. Markéty	Házení srpu do žita, sečení obilí
*	Tradiční sečení	Ochrana ohrožených rostlin
*	Liptálské slavnosti	Místní folklorní festival
11.11.	Den sv. Martina	Průjezd svatého Martina, trhy, bál

Vysvětlivky: * = jedná se o pohyblivý svátek

Zdroj: Vlastní, Kronika obce Liptál

Vedle výše zmíněných tradic a zvyků se v obci Liptál udržují i místní tradice a zvyky založené aktéry. Příkladem těchto lokálních tradic a zvyků jsou například folklorní festivaly založené a udržované kulturním souborem LIPTA Liptál. Podstatným

příkladem je „tradiční sečení“ jenž zavedli ve vzájemné spolupráci obecní úřad obce Liptál, a především Český svaz ochránců přírody.

4. prosinec – den svaté Barbory se v Liptálu oproti okolním obcím odlišuje tím, že se v této obci tento církevní svátek dodržuje. Oproti valašským tradicím patří k tomuto dni mše a kázání, které se konají v místním kostele.

5. prosinec – v předvečer dne svatého Mikuláše chodí členové SDH Liptál převlečení za anděly, čerty a Mikuláše. Tyto tři postavy doplňuje kominík, který do stavení, krom dárků od Mikuláše, přináší štěstí.

6. prosinec – na den sv. Mikuláše se v Liptálu koná průvod v maskách. Jak je na Valašsku zvykem, tak tento průvod má v čele koníka, za kterým jdou různé postavy, ať církevní či historické. Na konci každého průvodu nesmí chybět smrt, která se v polovině cesty odpojí a míří na místní hřbitov, kde se pokloní mrtvým. Průvod dostihne u kostela, kam průvod směřuje pro požehnání. Po mši celý průvod směřuje dále do sousední vsi, kde skončí.

Vánoční svátky – na Štědrý den se koná vánoční průvod, který končí v místním kostele. Průvod znázorňuje příchod Ježíše Krista na svět. Součástí tohoto průvodu je následná mše a vánoční zpěvy. Na druhý svátek vánoční, tj. na Štěpána, pořádá OÚ každoroční procházku na nedaleký kopec s rozhlednou, na Vartovnu. Na kopci Vartovně je připraveno bohaté občerstvení, na kterém nesmějí chybět frgály ani svažené víno. Navečer se koná ve zdejších hostinci taneční zábava.

Masopust – těmito dny začíná postní období, které je, jak je již v 5. kapitole zmíněno, zakončeno Velikonocemi. V masopustní den probíhají akce spojené s maškarní zábavou a oslav příchodu blížícího se jara. Kulturní soubor LIPTA Liptál každoročně pořádá masopustový průvod masek, v jejímž čele jde pravý král Valašska Ruda I. doprovázený svými vojáky. Za „králem“ a jeho doprovodem jdou aktéři tohoto svátku v tradičních maskách. Závěrem průvodu je pohřbívání basy. Po skončení průvodu a pohřbení basy začínají v místním venkovním kulturním centru masopustní hody a tradiční jarmark.

Zabijačková veselice – tradice je spojena s příchodem jara a s prvním jarním dnem, proto se „veselice“ koná první sobotu po prvním jarním dnu, tj. po 21. březnu. V tento den pořádají aktéři vepřové hody a jarní průvod obcí. Součástí průvodu je vynášení a posílání smutku po vodě.

Liptálský košť slivovice – tradice byla zavedena na počest tradice pálení lihu, který byl povolen již v 17. století v místním lihovaru. V průběhu nepokojů byl v 19. století lihovar zavřen a nebyl znovu uveden do provozu. Liptálský košť slivovice se každoročně koná druhou sobotu v měsíci březnu. Tradičního košťu se každoročně účastní účastníci ze širokého okolí. Tato tradice byla obnovena teprve v roce 2004. Dříve se zvyk dodržoval za první republiky. Během 2. Světové války byl zvyk zakázán německými okupanty a až do roku 2004 nebyl obnoven. Následně pořádá obecní úřad taneční zábava.

30. duben – v Liptálu s tímto dnem spojeno několik tradic. Jednou z nich je pálení čarodějnic v podvečer posledního dubnového dne. Před pálením čarodějnic se koná v obci tzv. „průlet čarodějnic“, což je průvod čarodějů a čarodějek, který končí na nedalekém kopci, kde aktéři pálí svá košťata, na kterých přiletěli.

Dětské folklorní dny – třídní folklorní festival se věnuje převážně dětem, které předvádějí místní historické písně a tance. Z FoS LIPTA se tohoto festivalu účastní dětské uskupení Malá Lipta, jenž ukazuje valašské tance a písně v dětském podání. Folklorní festival dětské folklorní dny se konají v Liptálu již od roku 1987. V dnešní době se folklorního festivalu účastní kulturní soubory z celého světa.

5. červenec – je zasvěcen svatému Cyrilu a Metodějovi a je na Valašsku velice oblíbený. V liptálském kostele se konají mše a kázání, které se vztahují k příchodu věrozvěstů. Dále se koná výstup na horu Radhošť, kde byla postavena kaple zasvěcena věrozvěstům. Výstup na Radhošť se koná jednou za 2 roky a pořádá ho kulturní soubor LIPTA Liptál společně s Valašským muzeem v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm.

13. červenec – jak je již zmíněno v 5. kapitole, začínají žně. Se dnem svaté Markéty je spojena jedna z pranostik, a to „Svatá Markyta hodila srp do žita.“ Proto se v Liptálu v tento den koná slavnostní zahájení žní hozením srpu do žita. Aby byla dodržena přesně tato pranostika, tak srp smí hodit jen dívka se jménem Markéta.

Tradiční sečení – tradice se koná první sobotu v červenci na louce u Kopřivné. Tradici ČSOP Liptál. Dnes má tato tradice především ochránářský význam, neboť na louce na které tato tradice každoročně koná, se nachází několik druhů velice vzácných rostlin. Tradice byla dodržována již od dob Rakouského císařství. Teprve během 1. světové války upadla v zapomnění. Až na počátku 21. století, konkrétně v roce 2007, byla tradice obnovena.

Liptálské slavnosti – Jedná se o folklorní festival místních historických zpěvů, tanců a tradic. Festival se koná každý rok poslední víkend v srpnu již od roku 1970. Od roku 1990 má festival mezinárodní význam. V posledním desetiletí festivalu se účastnilo přes třicet zemí z celého světa. Pro úspěšné pořádání propůjčuje obecní úřad kulturnímu souboru LIPTA Liptál stejné prostory ke konání jako festivalu Dětské folklorní dny. Obecní úřad k tomuto festivalu přidružuje i menší trhy se suvenýry a typickým valašským občerstvením. Z FoS LIPTA na tomto festivalu vystupují téměř všechny uskupení, kromě dětské skupiny Malá Lipta.

11. listopad – na den sv. Martina se ve zdejší obci koná „Svatomartinský průjezd obcí“. Svätý Martin na svém bílém koni projíždí celou obcí a nakonec zahajuje Svatomartinské trhy. Na trzích se prodávají různorodé věci, jež byly ručně vyrobené. Po ukončení trhů pořádá obecní úřad v Liptálu bál, na němž je bohatá tombola s hlavní cenou svatomartinskou husou. Bál není jen pro místní obyvatele, ale přijíždějí na něj i obyvatelé okolních obcí.

Obsahem kapitoly bylo detailně popsat většinu tradic, zvyků a obyčejů, které obyvatelé a aktéři z obce Liptál udržují a rozvíjejí. Součástí kapitoly bylo i seznámení s tím, kteří aktéři udržují a rozvíjejí výše zmíněné svátky, tradice a zvyky. Kromě těchto tradic a zvyků pořádá OÚ společně s dalšími organizacemi i jednotlivci další aktivity, jež se v obci konají. Jsou to například koncerty známých hudebních kapel, hrané i loutkové divadlo apod.

8. Empirické šetření o znovuobnovených a udržovaných tradicích pro zatraktivnění a rozvoj valašské obce Liptál

Kapitola je zaměřena na místní šetření. Zejména zmiňuje závěry z rozhovorů se zástupci aktérů v Liptálu, týkající se tradic a zvyků. Jednotliví aktéři byli krátce popsáni již v 5. kapitole a v 7. kapitole bylo popsáno, jak aktéři udržují a rozvíjejí místní tradice a zvyky. Zástupcům aktérů byly položeny následující otázky, na které odpovídali. Přepisy rozhovorů jsou k nahlédnutí v příloze.

Otázky:

- 1) Jak hodnotíte své dosavadní působení v obci Liptál v rámci udržování a rozvoje tradic a zvyků?
- 2) V čem vidíte potenciál rozvoje Liptálu a kam byste rádi ubírali své aktivity?
- 3) V čem spatřujete slabá místa či ohrožení rozvojových aktivit v této obci?
- 4) Využíváte nějaký program rozvoje (z EU a ČR nebo kraje) a pomohl Vám nějaký z těchto programů při realizaci Vaší činnosti v obci a jak?
- 5) Spolupracujete s dalšími obcemi či organizacemi v rámci ČR, EU popřípadě v rámci celého světa? A dosáhli jste nějakých společných úspěchů v rozvoji lokalit? V případě že ano, řekněte, jak bylo úspěchu dosaženo.?
- 6) Odkud čerpáte informace při rozšiřování Vašich aktivit (obnovené tradice, svátky a zvyky)? A jaký úspěch většinou zaznamenáváte při zavedení obnovených aktivit?
- 7) Chtěli byste něco dodat nebo doplnit informace k předešlým otázkám?

Místní šetření bylo uskutečněno ve dnech 16. a 17. 3. 2012. První den jsem se sešel se zástupci aktérů, kteří se nenachází v Liptálu a z pracovních důvodů se se mnou nemohli sejít v této obci. Rozhovory jsem uskutečnil v nedalekém Vsetíně. Všichni, se kterými jsem se setkal, byly velice ochotni odpovědět na otázky. Setkal jsem se celkem s pěti zástupci aktérů, od každého aktéra s jedním zástupcem. Ve dvou případech se mi bohužel nepodařilo provést rozhovor s aktérem, který by byl plně interesován v problematice, ale podařilo se mi provést rozhovor s respondenty, kteří o této problematice vědí hodně informací a nějaký čas se v ní pohybují. Důvodem, proč jsem si tyto zástupce vybral pro rozhovor, bylo to, že se v mnou rozebírané

problematice pohybují nebo pohybovali a mají dostatečný přehled o ní i o organizaci, které se daný rozhovor týká. Jedním z těchto případů bylo setkání s paní starostkou, které se bohužel neuskutečnilo, protože byla zaneprázdněná realizací opravy místní základní školy. Z tohoto důvodu jsem vybral pro rozhovor člena zastupitelstva obce, který má potřebné informace k zodpovězení otázek. Dalším zástupcem, kterého se mi nepodařilo zastihnout, byl hlavní vedoucí FoS LIPTA Liptál, neboť byl pracovně v zahraničí. Rozhovor jsem z tohoto důvodu uskutečnil se spoluvedoucí dvou částí této organizace.

Každému zástupci aktérů jsem položil výše zmíněné otázky a na základě těchto odpovědí jsem vypracoval následující závěry. Respondenti se v některých názorech shodli, ale v některých měli odlišné názory na stejnou problematiku.

V následujících tabulkách zmiňuji stručně jejich odpovědi na položené otázky.

Tab. 6 – otázka číslo 1, hodnocení dosavadního působení

Dotazovaný	Odpověď
A	Pozitivní (rozvoj tradic a folklóru)
B	Spíše pozitivní (prospěšné aktivity – Mikulášská nadílka)
C	Spíše pozitivní (rozvoj církevních tradic, mezinárodní spolupráci)
D	Pozitivní (rozvoj tradic, rekultivace veřejných prostranství)
E	Není schopna posoudit

Zdroj: Rozhovory se zástupci aktérů 16. a 17. 3.2012 (viz příloha)

Většina aktérů hodnotí svou činnost jako pozitivní. Dle odpovědí dotazovaných jsem rozdělil odpovědi do škály se sudým počtem stupňů (pozitivní – spíše pozitivní – spíše negativní – negativní). Pouze jednou jsem se setkal s tím, že mi na tuto otázku nebyla respondentka schopna odpovědět z důvodu krátkého působení organizace v obci. Ostatní hodnotili své působení v obci pozitivně a dodali, v čem vidí svůj přínos.

Tab. 7 – otázka číslo 2, potenciál obce Liptál

Dotazovaný	Odpověď
A	Historie, snaha o obnovu zapomenutých tradic
B	Historie, místní zámek jako muzeum Valašské kultury
C	Dualita církví v obci, nevyužitost církevních tradic, historie obce a lokality
D	Historie, snaha o obnovu zapomenutých tradic
E	Historie, rekonstrukce zámku pro vybudování muzea

Zdroj: Rozhovory se zástupci aktérů 16. a 17. 3.2012 (viz příloha)

Všichni respondenti se shodli, že největší potenciál obce spatřují v bohaté historii, která zanechala spoustu tradic a zvyků, na které mohou navázat, a následně je rozvíjet. Dále každý z aktérů spatřuje potenciál obce a lokality v oblasti, na kterou se soustřeďuje a snaží se o její rozvoj.

Tab. 8 – otázka číslo 3, slabá místa

Dotazovaný	Odpověď
A	Zvyšování nezájmu obyvatel se účastnit akcí, komplikovanost získávání finančních prostředků
B	Zvyšování nezájmu obyvatel se účastnit akcí
C	Různorodost zaměření cílů organizací, komplikovanost získávání finančních prostředků
D	Zvyšování nezájmu obyvatel se účastnit akcí, komplikovanost získávání finančních prostředků
E	Zvyšování nezájmu obyvatel se účastnit akcí, komplikovanost získávání finančních prostředků

Zdroj: Rozhovory se zástupci aktérů 16. a 17. 3.2012 (viz příloha)

Všichni dotazovaní považují za největší a nejproblematictější vrůstající nezájem obyvatel aktivně se účastnit místních akcí. Další slabé místo v činnosti aktérů vidí

respondenti v komplikovanosti získávání finančních prostředků a to ze státních i evropských fondů

Tab. 9 – otázka číslo 4, využívání programů rozvoje z EU a ČR

Dotazovaný	Odpověď
A	Z EU nečerpají, získávají finance jen od Zlínského kraje a dalších organizací
B	Nevyužívají podporu, získávají finance jen od OÚ
C	Nevyužívají podporu z EU, dostávali dary s partnerského městečka Bilen v Holandsku
D	Neúspěšně žádali o evropské granty, podpora od Zlínského kraje a ze státního rozpočtu
E	Nevyužívají podporu z EU, jen od OÚ

Zdroj: Rozhovory se zástupci aktérů 16. a 17. 3.2012 (viz příloha)

Žádný z aktérů nečerpá dotace z fondů EU. Jediný aktér je aktivně zapojen do příhraniční spolupráce s partnerským městem v Holandsku. Všichni aktéři získávají své finanční prostředky od Zlínského kraje, obecních úřadů nebo ze státního rozpočtu. Jediný aktér působící v rámci celého Valašska se pokusil získat pro sebe a další organizace v obci Liptál finanční prostředky z jiných krajů na rozvoj místní kultury a s ním spojeným cestovním ruchem, ale bohužel neúspěšně.

Tab. 10 – otázka číslo 5, využívání spolupráce s jinými organizacemi

Dotazovaný	Odpověď
A	Spolupracují s řadou organizací po celém světě, v rámci ČR spolupracují s organizacemi se stejnými cíli a muzei
B	Přidružená organizace k OÚ
C	Spolupracují s místními aktéry, v rámci EU s holandským městečkem Beilen

Dotazovaný	Odpověď
D	Spolupracují s místními aktéry
E	Spolupracují s OÚ Liptál a dalšími organizacemi v okolí

Zdroj: Rozhovory se zástupci aktérů 16. a 17. 3.2012 (viz příloha)

V rámci obce Liptál mezi sebou spolupracují všechny působící organizace. Pouze dva aktéři spolupracují s dalšími organizacemi nad rámec obce Liptál. Jeden z těchto aktérů spolupracuje s partnerským městem Beilen v Holandsku. Druhý spolupracuje s mnoha kulturními spolky po celém světě a ČR.

Tab. 11 – otázka číslo 6, získávání informací při rozšiřování aktivit

Dotazovaný	Odpověď
A	Historické prameny, starší občané lokality, spolupráce s dalšími organizacemi
B	Spolupráce s OÚ, místními odborníky, čerpají z historických pramenů
C	Historické a církevní prameny, spolupráce s dalšími organizacemi
D	Spolupráce s dalšími organizacemi, ZŠ, čerpání z historických pramenů
E	Obnova tradic není hlavním cílem organizace, při čerpání vycházejí ze spolupráce a zájmů organizace

Zdroj: Rozhovory se zástupci aktérů 16. a 17. 3.2012 (viz příloha)

Všichni respondenti se shodli, že při obnovování či zavádění nových tradic čerpají jejich organizace z historických písemných pramenů (např. kroniky) nalézajících se ve Vsetínském archivu nebo v místních knihovnách. Většina aktérů tyto závěry následně konzultuje s místními odborníky na místní historii a kulturu.

Největší shoda aktérů se týká jednoho ze slabých míst aktivit v obci Liptál. Sice pomalu, ale rok od roku se zvyšuje nezájem o místní kulturní akce, které zviditelňují nejen místní tradice a zvyky, ale i obec a region. Výjimkou v tomto hledisku, úpadku zájmu, jsou folklórní festivaly, které mají mezinárodní účast a největším lákadlem pro diváky je exotická kultura z různých koutů světa. Další výjimkou, týkající se úpadku zájmu obyvatel, jsou církevní tradice a zvyky, jež dodržuje a rozvíjí místní farnost díky zapojení velikému podílu věřících obyvatel. Neopomenutelným hlediskem, ve kterém se většina aktérů shodla, byla pozitivní odezva obyvatel a návštěvníků obce na místní akce. Aktéři se shodli, že provozování těchto aktivit zvyšuje cestovní ruch nejen v obci, ale v celém regionu. Díky tomuto zvýšení cestovního ruchu, mohou organizace působící v regionu žádat o větší příspěvky z fondů EU, státního rozpočtu nebo rozpočtu krajů. Dalším řeším, na kterém se respondenti shodli, byla potřeba sponzora ze soukromého sektoru, neboť finance poskytnuté státními institucemi nejsou často dostačující pro činnost organizace. Aktéři se také shodli v potřebě rekonstrukce místního zámku, jako další části kulturního centra v obci, a revitalizace přilehlé aleje. V tomto zámku se zamýšlí vybudovat muzeum valašské kultury, místních tradic a zvyků.

Obnovování, udržování a rozvíjení již dodržovaných tradic pokládají všichni zástupci aktérů za důležité činnosti v rámci svých organizací a také pro rozvoj obce Liptál a jeho okolí. Pro tuto činnost jsou velice důležité finanční prostředky a zájem obyvatelstva. Získávání finančních prostředků se v dnešní době díky komplikovaným postupům velice stěžuje a získávání těchto peněz, pak stojí spoustu času. Zájem, respektive nezájem obyvatelstva je již popsán výše, jako jedna ze slabých stránek.

Pro obnovení tradic a zvyků je nezbytné čerpat informace z historických pramenů, jako jsou například kroniky obcí či lokalit. Dalším zdrojem informací mohou být i obyvatelé obce, především starší občané, kteří si tyto tradice a zvyky mohou pamatovat ještě z dob, kdy byly dodržovány. Nezájem obyvatel o akce, které aktér pořádá, se dá částečně eliminovat propagací připravované akce v regionálních médiích apod. Dále se tato překážka dá částečně eliminovat pomocí unikátních prvků nebo spojením akce s něčím, co v minulosti zaznamenalo úspěch, například trhy, výherní akce a další možné zapojení občanů do chodu akce.

8.1. Šetření o znovuobjevených a zapomenutých tradicích v Liptálu, o potenciálu obce a lokality a aktivit

Využití nehmotné kultury je v dnešní době velice složité, neboť existuje mnoho překážek, které komplikují a někdy i znemožňují využití těchto prvků lokální kultury. Mezi největší překážky patří nezájem obyvatelstva, komplikovanost získávání finančních prostředků pro organizaci udržující a rozvíjející lokální kulturu a obtížné vyhledávání důvěryhodných zdrojů o místní kultuře.

Dle výpovědí jednotlivých zástupců aktérů, jsou znovuobjevené tradice pro místní aktéry velice atraktivní, neboť již dříve, před zaniknutím či zapomněním těchto tradic a zvyků, vycházeli ze života místních obyvatel. V současné době je jejich obnovení velice časově i finančně nákladné, neboť před obnovením těchto tradic je nutné prostudovat spoustu pramenů, které se dané tradice či zvyku týkají. Momentálně je v obci Liptál udržováno a rozvíjeno minimum znovuobjevených tradic a zvyků z celkového počtu aktivit. V současnosti většina tradic a zvyků udržovaných v Liptálu jsou buď tradice, které nebylo potřeba znovuobjevovat, neboť nebyly zapomenuty, nebo se jedná o úplně nové tradice a zvyky, které vznikli na základě místní kultury a zájmu organizací.

Místní aktéři momentálně neplánují rozšiřovat aktivity, které již v obci provozují, jelikož byly omezeny dotace těmito organizacím a díky těmto tzv. škrtnům je pro tyto organizace těžké zapomenuté tradice a zvyky obnovovat. Liptálští aktéři by přivítali rekonstrukci další části kulturního centra, konkrétně liptálského zámku, který by mohl sloužit jako muzeum liptálských i valašských tradic, zvyků a valašské kultury a jako místo pro konání kulturních akcí v případě nepříznivého počasí apod. Pro realizaci této rekonstrukce je většina aktérů pro, aby se vzájemně spojili a získali tak vyšší finanční dotaci potřebnou pro rekonstrukci liptálského zámku.

V současnosti se v Liptálu udržují dvě znovuobnovené tradice, o které se stará místní OÚ a ČSOP. Jednou obnovenou tradicí je „Liptálský košť slivovice“, který byl obnoven, jak je již v 7. kapitole zmíněno, v roce 2004. Tato tradice byla dlouho dobu zapomenuta a v dnešní době se těší veliké oblibě. Druhá z obnovených tradic je „Tradiční sečení“, jež bylo obnoveny nedlouho po založení organizace, která ji udržuje, tj. ČSOP. Tradiční sečení se bohužel netěší takové oblibě, jako Liptálský košť

slivovice, ale zájem o něj projevují především mladí lidé ekologicky založení. V průběhu let došlo k obnovení více tradic a zvyků v této obci, ale bohužel ostatní tradice nebyly pro obyvatele a návštěvníky Liptálu natolik atraktivní, aby se uchytili a byly dodržovány. Časem budou znovu aktivně udržovány, až je aktéři ještělepší, aby byli pro obyvatele a návštěvníky dost zajímavé.

Pro zatraktivnění obce či regionu nestačí jen udržovat či znovuobjevovat tradice, které byly zapomenuty. Je zapotřebí rozvíjet tradice, které jsou atraktivní nejen pro obyvatele dané lokality, ale také širšího okolí. Z odpovědí na mé otázky jsem přesvědčen, že pro počáteční rozvoj lokality je zapotřebí zavést tradice a zvyky, které budou mezi obyvateli oblíbené a až po té lze obnovovat tradice, které byly zapomenuty. Při zatraktivnění lokality jde především při rozvoji a znovuobnovování tradic, ale jak je již výše zmíněno, znovuobnovené tradice mají stíženou pozici mezi tradicemi, neboť nejsou soudobé a musejí je trochu přizpůsobit současnosti a obyvatelům.

Znovuobnovení se nemusí týkat jen tradic a zvyků, ale také folklóru. O folklór se v Liptálu stará FoS LIPTA Liptál, který na několika znovuobjevených folklórních tancích a zpěvech založil své dvě hlavní akce v této obci. Během Dětských dnů i Liptálských slavností se především předvádějí místní tance, které jsou v rámci regionu unikátní. Některé nebylo třeba znovuobjevovat. Společně s těmito tanci jsou i na těchto festivalech předváděny zpěvy, jež víc než půl století nikdo veřejně neslyšel.

Tyto udržované a znovuobjevené tradice jsou ve vzájemném propojení velice atraktivní nejen pro obyvatele regionu a obce, ale také pro návštěvníky, kteří tyto akce navštěvují a často i sami vyhledávají.

Kapitola byla zaměřena na místní šetření mezi aktéry místních tradic a zvyků. Bylo zjištěno, jak konkrétně udržují tradice a zvyky, odkud čerpají informace potřebné k udržení a rozvoji těchto tradic a zvyků a jakou další činnost plánují do budoucna. Dalším cílem bylo zjistit, v jakém rozsahu jsou v liptálské lokální kultuře zastoupeny znovuobjevené tradice a zvyky, jaký potenciál má tato obec ohledně těchto zapomenutých tradic. Celá tato kapitola byla vypracována na základě rozhovorů se zástupci liptálských aktérů.

9. Závěr

Cílem této bakalářské bylo zjistit, jak tradice a zvyky přispívají k rozvoji obce Liptál a jeho okolí. Konkrétněji se tato práce zabývala tématem, jak využít potenciál nehmotné kultury a jeho prvků při rozvoji celého regionu nebo jen menší lokality.

První část práce se zabývala definováním základních pojmů, které byli pro vypracování této práce velice důležité. Byly definovány pojmy například kultura, tradice, zvyky, region a další pojmy spjaté s těmito pojmy. Součástí této teoretické části bylo také charakterizování regionálního a rurálního rozvoje v ČR, včetně rozdělení přístupů k rozvoji regionů. Součástí kapitoly o regionálním rozvoji bylo popsání systému podpory z EU včetně zmínění, jak se změnila podpora tohoto sektoru od doby vstupu ČR do EU. Poslední kapitola čistě teoretické části této práce je zaměřena na lokální kulturu, konkrétněji na valašskou kulturu, na její specifika, svátky a tradice. Konkrétně popisuje tradice a zvyky, které se udržovali a většinou dodnes udržují na Valašsku. Součástí kapitoly je také seznámení s aktéry obce Liptálu.

Další oddíl práce spojuje teoretickou a praktickou část. Zaměřuje se především na popis Valašska a obce Liptál z geologického, historického i náboženského hlediska. Tento oddíl byl vypracován na základě studia odborné historické literatury a na základě rozhovorů s místními odborníky na danou oblast zájmu.

Závěrečná část práce obsahuje kapitoly zaměřené na praktické poznatky získané z rozhovorů se zástupci liptálských aktérů. První oddíl praktické části se zabývá tradicemi a zvyky, které místní aktéři udržují a rozvíjejí. Konkrétněji je třídí dle druhu a dle aktérů, kteří o ně pečují a dále tyto tradice a zvyky detailněji popisuje, jak jsou udržovány, jejich místní odlišnosti apod. Druhým a stěžejním oddílem bylo šetření o místních znovuobjevených tradicích a zvycích, o pohledu místních aktérů na potenciál obce, současnou činnost a budoucí směřování aktivit v rámci rozvoje tradic a zvyků v obci. Z rozhovorů s místními aktéry vyplynuli zajímavé závěry a zjištění. Jedním ze zajímavých zjištění byla shoda všech aktérů, že možné ohrožení tradic a zvyků v Liptálu spočívá ve zvyšujícím se nezájmu obyvatel o místní tradice. Dalším velice zajímavým zjištěním byla složitost systému získávání dotací na chod organizací udržující místní tradice a zvyky. Pro získávání těchto dotací musí mít většina organizací působících v Liptálu vlastní oddělení, které se o tyto dotace stará a žádá o ně. Díky

omezeným finančním možnostem těchto organizací dochází jen pomalému rozvoji místních tradic a zvyků. Jediné tradice, na které získávají organizace vyšší příspěvky, jsou ty, při nichž je zaručena mezinárodní účast. Tyto tradice jsou bohužel v Liptálu zatím jen 2, jsou to folklórní festivaly „Dětské dny“ a „Liptálské slavnosti“, kterých se každoročně účastní kulturní soubory z celého světa. Tyto festivaly jsou také známé díky reklamám po celém zlínském kraji a také v regionální a celorepublikové televizi. Bohužel finanční prostředky poskytnuté na uspořádání těchto akcí stačí jen na pokrytí těchto festivalů. V současnosti ovšem nejsou tyto folklórní festivaly jedinými akcemi, jež dali obci věhlas a titul „Obec roku 2006“. Vedle těchto festivalů proslavili obec Liptál také tradice „Liptálský koš slivovice“, „Masopust“ a místní trhy spojené s dalšími akcemi.

Jako nejzajímavější zjištění ovšem pokládám potenciál této obce v zapomenutých či neudržovaných tradicích, neboť během 2. světové války i během druhé poloviny 20. století, byly v Liptálu zakázány tradice, jež tehdy byly považovány za „nevhodné“. Bohužel tyto tradice bude velice složité obnovit, neboť existuje málo historických pramenů popisujících tyto tradice. Pokud by se podařilo obnovit jen polovinu neudržovaných zvyků, patřil by Liptál a jeho okolí mezi lokality s nejrozmanitějšími tradicemi. Ikdyž se v této problematice již nějaký čas angažuje jeden z aktérů, zatím moc úspěchů při obnově nezaznamenal.

Závěrem práce je, že nehmotný kulturní potenciál je možné efektivně využít k zatraktivnění lokality, ovšem samotný proces zatraktivnění ovlivňuje mnoho faktorů a využití tohoto potenciálu se díky tomu stává velice obtížným. Nejsložitějšími faktory jsou faktory „jednání obyvatel“, „získávání financí“ a „informace o prvcích nehmotné kultury“.

10. Seznam použitých zdrojů

10.1. Tištěné zdroje

- BALETKA, L. a kolektiv.; *Liptál, kapitoly z historie obce na Valašsku*; 1994; vydal OÚ Liptál; ISBN 80-900046-9-5.
- HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 1. vydání, 3. dotisk;2008; vydala ČZU v Praze; ISBN 978-80-213-1413-9.
- HUDEČKOVÁ, H., ZAGATA, L.; *Sociologie a její aplikace ve veřejné správě*; 2008; vydala ČZU v Praze; ISBN 978-80-213-1637-9.
- KELLER, Jan; *Úvod do sociologie*, 5. vydání; 2002; Sociologické nakladatelství (SLON), Praha; ISBN 978-80-86429-39-7.
- Kolektiv autorů; *Sociální a kulturní antropologie. Sociologické pojmosloví*; 1994; Sociologické nakladatelství (SLON); Praha; ISBN: 80-85850-29-1.
- KRBA, Jan, a kolektiv; *Obyčeje a lidové tradice na Valašsku v rámci církevního a hospodářského roku*; 1. vydání; 2008; vydal Český svaz ochránců přírody Valašské Meziříčí.
- Kronika obce Liptál.
- KUTSCHERAUER, Alois, a kolektiv; *Regionální disparity – Závěrečná výzkumná zpráva*; 2010; Ostrava;
- LAWLESS, Robert; *Co je to kultura?*, Votobia, 1996.
- *Liptálský zpravodaj*; čtvrtletník; 1989 – 2010; MÚ Liptál.
- NOVÝ, I., SURYNĚK, A., a kolektiv; *Sociologie pro ekonomy a manažery*; 2. vydání; 2006; Grada Publishing; ISBN 80-247-1705-0.
- PATOČKA, HEŘMANOVÁ; *Lokální a regionální kultura v České republice*; 2008; ASPI, Praha; ISBN 978-80-7357-347-8.
- SKOKAN, K; *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*; 2004; Ostrava.
- Velký sociologický slovník, Praha, Karolinum, 1996.
- Zemědělská ekonomika; měsíčník; 44. díl; 1998.

10.2. Internetové zdroje

- Alois Kutscherauer a kolektiv; Regionální disparity v územním rozvoji České republiky – jejich vznik, identifikace a eliminace; 2010; citováno z http://disparity.vsb.cz/vysledky/15_zaverecna_%20zprava_2010.pdf.
- FOS Lipta Liptál [online]; Liptál: 2011 <<http://www.folklornisdruzeni.cz/lipta>.>
- Webové stránky obce Kujavy [online]; Kujavy : 2010<<http://www.kujavy.cz>.>
- Webové stránky obce liptál [online]; Liptál: 2011 <<http://www.liptal.eu>>.
- Strukturální fondy EU [online]; 2011<<http://www.strukturalni-fondy.cz/>.>
- Metodická podpora regionálního rozvoje, [online]. Brno, <<http://www.regionalnirozvoj.cz>.>

11. Přílohy

Příloha 1 - Základní charakteristiky exogenního a endogenního přístupu k regionálnímu rozvoji

<u>EXOGENNÍ REGIONÁLNÍ ROZVOJ</u>	<u>ENDOGENNÍ REGIONÁLNÍ ROZVOJ</u>
	hlavním řídicím místem je:
- centrum	- lokalita
	způsob řízení je:
- centralistický (moc centrálních úřadů)	- decentralizovaný (moc lokálních úřadů a administrativní autonomie vyšších územních samosprávných celků)
	hlavní zdroje RR jsou spatřovány ve:
- vnějších zásazích ekonomického charakteru	- vnitřních zdrojích integrovaného charakteru
- technických inovacích	- sociálních inovacích (tj. manažerských, politických a institucionálních - "co a jak dělat nově")
	hospodářský potenciál regionů spočívá v:
- aglomeračních úsporách (tzv. externí úspory)	- lidském kapitálu (tj. znalostech, schopnostech a jejich využití)
- úsporách pracovních nákladů (souhrnně v cenách a mzdách)	
	hlavní výkonné subjekty rozvoje jsou:
- globální firmy diktující podmínky v daném prostředí	- lokální firmy reagující na podmínky daného prostředí
	zdůrazňuje se potřeba investic do:
- technicko-ekonomických oblastí	- vzdělávání (rekvalifikace, inovace)
	hlavním efektem je:
- optimální výběr lokalizace výrobních faktorů z hlediska firmy ("vítězí globalita")	- optimální výběr výroby lokálních firem z hlediska prostředí ("vítězí lokalita")

Zdroj: HUDEČKOVÁ, H, LOŠŤÁK, M, ŠEVČÍKOVÁ, A; *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*; 2008; s 84

Příloha 2 – Fotografie z mezinárodního folklorního festivalu Liptálské slavnosti 2009

Zdroj: <http://www.liptal.eu/LiptalskeSlavnosti2009.pdf>

Příloha 3 – Fotografie z mezinárodního folklorního festivalu Liptálské slavnosti 2009

Zdroj: <http://www.liptal.eu/LiptalskeSlavnosti2009.pdf>

Příloha 4 – Leták s programem 41. ročníku MFF Liptálské slavnosti (2011)

Folklorní sdružení České republiky, Zlínský kraj, Obecní úřad Liptál
a Folklorní sdružení Lipta Liptál Vás zvou na Mezinárodní folklorní festival

41. Liptálské slavnosti

ve dnech 25. - 30. 8. 2010

Nad festivalem převzali záštitu Petr Nečas, předseda vlády ČR, Alena Gajdůšková, 1. místopředsedkyně Senátu Parlamentu ČR, Miroslav Štěpán, generální ředitel Hasičského záchranného sboru ČR a Stanislav Mišák, hejtman Zlínského kraje.

Na 41. ročník festivalu Liptálské slavnosti jsou letos pozvány soubory z těchto zemí:
Indonésie | Nový Zéland | Venezuela
Rusko | Kapverdy | Slovensko | Česká republika

Program:

STŘEDA 25.8.2010
Příjezd zahraničních souborů
20⁰⁰ Folklorní večer v Parkhotelu Všemína

ČTVRTEK 26.8.2010
17⁰⁰ Kulturní odpoledne v Panské zahradě - Vsetín
20⁰⁰ Folklorní večer v Parkhotelu Všemína

PÁTEK 27.8.2010
15⁰⁰ Dostaveníčko před radnicí - Vsetín
18⁰⁰ Kulturní odpoledne - Hovézí
19⁰⁰ Družební večer pro všechny příznivce Liptálských slavností - Kulturní areál Liptál
20⁰⁰ Folklorní večer v Parkhotelu Všemína

SOBOTA 28.8.2010
10⁰⁰ Zahájení řezbářských dnů - Kulturní areál
Výstava ručních prací - Dana Kuchařová, Zuzana Žurková - Zámek
Folklor v Liptále ve fotografiích a písemnostech - OÚ Liptál
11³⁰ Příjezd vedení souborů, hostů a sponzorů starostou obce Liptál - Kulturní zařízení OÚ
14⁰⁰ Svět dětských písní a tanců - hlavní dětský program
15³⁰ Letem světem I. - blok zahraničních souborů
16³⁰ Letem světem věkem - seniorský program
17⁰⁰ Letem světem II. - blok zahraničních souborů
19⁰⁰ Folklorní sdružení Lipta Liptál slaví - Vzpomínky na 80 let folkloru v Liptále
19³⁰ "Liptál, městečko" - GALAPROGRAM souboru FoŠ Lipta k 80. výročí založení
21³⁰ Letem světem III. - blok zahraničních souborů
23⁰⁰ OHNOSTROJ
23¹⁵ Taneční zábava

NEDĚLE 29.8.2010
08³⁰ Bohoslužby v římskokatolickém kostele
10⁰⁰ Bohoslužby v Českobratrském evangelickém kostele
13³⁰ Slavnostní defilé obcí
14⁰⁰ Koncert dechové hudby Liptalanka
15⁰⁰ GALAPROGRAM 41. ročníku MFF LS 2010
17³⁰ Večerní zábava

PONDĚLÍ 30.8.2010
Odjezd zahraničních souborů

Zdroj: http://www.liptal.eu/41_Liptalske_slavnosti_2010.jpg

Příloha 5 – Fotografie z 21 ročníku folklorního festivalu. Dětské dny Liptál (2008)

Zdroj: <http://kujavy.cz/fotky/galerie.phtml?id=2841>

Příloha 6 – Přepis rozhovoru se zást. org. LIPTA

Dotazovaný zástupce organizace LIPTA Liptál

Jméno: Paní A

Místo: Vsetín, restaurace Al Capone

Funkce: Vedoucí tanečního a dětského souboru

Datum dotazování: 16. 3. 2012

Představení:

Paní A již dlouho pracuje ve FoS Lipta Liptál. Zprvu jako tanečnice a později jako vedoucí základní složky Lipty, poté spoluvedoucí i dětské složky Malá Lipta. V dnešní době se stará o část tradic a zvyků v obci, včetně taneční a pěvecké části na folklórních festivalech.

1) Jak hodnotíte své dosavadní působení v obci Liptál v rámci udržování a rozvoje tradic a zvyků.

Celou dobu se snažím udržovat tance a písně, které nám zanechali naši minulí vedoucí a ti vycházeli z historie obce Liptál – tzn. tance, písně, říkadla z blízkého i vzdáleného okolí Liptálu. Ale také získávám nové a tím rozšiřuji zvyky a tradice nejen sobě ale i dětem popř. dospělým.

Myslím, že mé působení souboru přispívá a udržení tradic v Liptálu, neboť se snažíme, aby soubor dál existoval a tím se dále udržovaly tradice a zvyky v Liptálu.

2) V čem vidíte potenciál rozvoje Liptálu a kam byste rádi ubírali své aktivity?

Liptál je normální vesnice se svými klady i zápory. Jelikož já sama nepocházím z Liptálu, mé aktivity se opravdu ubírají pouze na folklor a jeho udržení v Liptálu. Z tohoto důvodu vidím potenciál obce v její bohaté historii, neboť od 2. světové války byli nějaké tradice zakázány a upadli v zapomnění.

Určitě je důležité udržet každoroční festivaly a to Dětské dny a Mezinárodní festival Liptálské slavnosti, jelikož díky tomu se o Liptálu mluví a tím získává důležité kontakty s důležitými potenciálními sponzory. Dále je potřebné i nadále rozvíjet tradice a folklór. Do budoucna bychom rádi obnovili další tradice a zvyky vycházející z místního hospodářského a církevního života. Pro tuto činnost musíme ještě udělat podrobnější průzkum zapomenutých tradic a zvyků.

3) V čem spatřujete slabá místa či ohrožení rozvojových aktivit v této obci?

Nejslabším místem při rozvoji aktivit v Liptálu spatřuji za prvé - přímo v obyvatelích Liptálu, neboť v dnešní době stále ubývá schopných lidí, kteří by se podíleli na rozvoji Liptálu. Jak se říká „všichni mají plná ústa řečí, ale když přijde na čin, nikdo nemá zájem“☺ (*smích*).

Za druhé – je stále složitější získávání finančních prostředků pro udržení dosavadních aktivit. Získávání finančních prostředků je rok od roku složitější. Díky komplikující se byrokratickým postupům často dostaneme jen část námi požadované dotace nebo úplně zamítnou.

4) Využíváte nějaký program rozvoje (z EU a ČR nebo kraje) a pomohl Vám nějaký z těchto programů při realizaci Vaší činnosti v obci a jak?

Nejčastěji využíváme dotace ze Zlínského kraje, Folklorního sdružení ČR a od Obecního úřadu Liptál. Několikrát jsme žádali i o dotace od ostatních krajů, ale nebylo nám vyhověno.

5) Spolupracujete s dalšími obcemi či organizacemi v rámci ČR, EU popřípadě v rámci celého světa? A dosáhli jste nějakých společných úspěchů v rozvoji lokalit? V případě že ano, napište, jak bylo úspěchu dosaženo.

Spolupracujeme s celou řadou organizací po celém světě, hlavně s organizacemi s podobným zaměřením jako má naše organizace. Nejvíce v rámci mezinárodní kooperace spolupracujeme s kulturními organizacemi ze Slovenska a Ruska. V rámci ČR ... (*zamyšlení*) ... asi nejvíce spolupracujeme s Valašským muzeem v přírodě a úřady obcí, ve kterých provozujeme svou činnost.

Úspěchů jsme dosáhli celkem dost. Od začátků naší organizace se nám podařilo zavést celou řadu tradic, svátků a zvyků. Díky spolupráci získala organizace mezinárodní postavení mezi stejně zaměřenými organizacemi.

6) Odkud čerpáte informace při rozšiřování Vašich aktivit (obnovené tradice, svátky a zvyky)? A jaký úspěch většinou zaznamenáváte při zavedení obnovených aktivit?

V poslední době jsme neobnovili žádnou novou tradici v Liptálu, ale neustále se snažíme shánět informace z místních dobových kronik a od starších občanů. Informace o těchto tradicích a zvycích často sdílíme i s dalšími organizacemi, působícími v Liptálu.

Bohužel často se setkáváme u znovuobjevených tradic s počátečním nadšením, které po pár ročnících vyprchá a zájem o tyto tradice upadne na takou úroveň, že se nám nevyplatí tyto tradice dále udržovat.

7) Chtěli byste něco dodat nebo doplnit informace k předešlým otázkám?

(přemýšlí) ... Nemám co bych dodala.

Příloha 7 – Přepis rozhovoru se zást. SDH Liptál

Dotazovaný zástupce organizace SDH Liptál:

Jméno: Pan B

Místo: Liptál, restaurace Salis

Funkce: Člen SDH, hadičník

Datum dotazování: 16. 3. 2012

Představení:

Pan B je dlouholetým členem této neziskové organizaci, od dvanácti let. V dnešní době je jen řadovým členem, ale účastní se všech akcí, které organizace pořádá a mám tedy přehled co a jak SDH dělá a jak. SDH se o tradice a zvyky stará poměrně krátkou dobu oproti ostatním. V této sféře, působí teprve asi 10 let. SDH se zaměřuje především na obecně prospěšné tradice.

1) Jak hodnotíte své dosavadní působení v obci Liptál v rámci udržování a rozvoje tradic a zvyků.

Díky přidružení k OÚ máme společnou základnu v rámci kulturních aktivit v obci. Hodnocení naší činnosti je velice jednoduché, neboť roste zájem obyvatel o obecně prospěšné tradice, jako je Mikulášská nadílka.

2) V čem vidíte potenciál rozvoje Liptálu a kam byste rádi ubírali své aktivity.

Obec Liptál je pro organizace, zabývající se udržováním a rozvojem kulturně zaměřených aktivit, velice lákavá, neboť obec i okolí má bohatou historii, během které bylo zapomenuto hodně tradic a zvyků. Tyto zapomenuté tradice jsou největším potenciálem pro možnosti získání peněz na případnou renovaci místního zámku či jiného domu v obci.

Do budoucna bohužel neplánujeme rozšiřovat základnu tradic a zvyků, které udržujeme z důvodu nedostatku času a peněz.

3) V čem spatřujete slabá místa či ohrožení rozvojových aktivit v této obci?

Jak jsem již řekl, rozvoj tradic z naší strany je velice omezen velikostí volného času členů SDH. Tím že je SDH malá organizace zabývající se i jinou činností, tak zaměření na tradice není naší hlavní prioritou, ikdyž je to velice užitečná činnost.

4) Využíváte nějaký program rozvoje (z EU a ČR nebo kraje) a pomohl Vám nějaký z těchto programů při realizaci Vaší činnosti v obci a jak?

Z EU? (*smích*) My peníze získáváme jen od OÚ a žádné peníze jsme z fondů EU nedostali a ani neplánujeme o ně žádat.

5) Spolupracujete s dalšími obcemi či organizacemi v rámci ČR, EU popřípadě v rámci celého světa? A dosáhli jste nějakých společných úspěchů v rozvoji lokalit? V případě že ano, řekněte, jak bylo úspěchu dosaženo.?

Jak jsem před tím řekl, jsme přidruženou organizací k OÚ a tím pádem spolupracujeme i na pořádání akcí pořádaných OÚ.

6) Odkud čerpáte informace při rozšiřování Vašich aktivit (obnovené tradice, svátky a zvyky)? A jaký úspěch většinou zaznamenáváte při zavedení obnovených aktivit?

Obnova tradic a zvyků probíhá ve spolupráci s OÚ. Společně s místním úřadem čerpáme informace především z kronik a od expertů na místní kulturu a historii.

7) Chtěli byste něco dodat nebo doplnit informace k předešlým otázkám?

Myslím, že jsem řekl vše podle toho, jak to vnímám a co vím. Asi není potřeba nic dodávat.

Příloha 8 – Přepis rozhovoru se zást. liptálské farnosti

Dotazovaný zástupce liptálské farnosti:

Jméno: Pan C

Místo: Liptál, místní kostel

Funkce: farář

Datum dotazování: 17. 3. 2012

Představení:

Místní farnost působí v této obci již velice dlouho. Farnost se zabývá především církevními a částečně i historickými tradicemi. Díky vysokému procentu věřících v obci se tyto tradice a zvyky snáze udržují a rozvíjejí, neboť sami obyvatelé přispívají k tomuto rozvoji.

1) Jak hodnotíte své dosavadní působení v obci Liptál v rámci udržování a rozvoje tradic a zvyků.

Udržování a rozvoj tradic a zvyků není hlavním cílem naší farnosti. Na tuto činnost nás přivedly aktivity místního OÚ a dalších organizací působících v obci. Díky této činnosti jsme získali partnera, který nám od začátků samostatné ČR pomáhal a podporoval nás. Proto hodnotím naše dosavadní působení v obci v rámci rozvoje tradic a zvyků jako velice přínosný.

2) V čem vidíte potenciál rozvoje Liptálu a kam byste rádi ubírali své aktivity.

Potenciál obce vidím v dualitě církví. Vedle naší evangelické církve existuje v obci ještě církev křesťanská, která bohužel neudržuje tolik tradic a zvyků.

3) V čem spatřujete slabá místa či ohrožení rozvojových aktivit v této obci?

Ikdyž jsme církevní společnost, tak jsme velice závislí na příspěvcích a dotacích od jiných subjektů a státu. Hlavní slabé místo vidím v komplikovanosti získání finančních prostředků pro tak malé organizace jako je na farnost.

Dalším slabím místem je bezesporu snižující se zájem obyvatel, ikdyž naše farnost udržující církevní tradice a zvyky se těší celkem velké přízni obyvatel.

4) Využíváte nějaký program rozvoje (z EU a ČR nebo kraje) a pomohl Vám nějaký z těchto programů při realizaci Vaší činnosti v obci a jak?

Z fondů EU jsme doposud nikdy nečerpali finanční prostředky.

5) Spolupracujete s dalšími obcemi či organizacemi v rámci ČR, EU popřípadě v rámci celého světa? A dosáhli jste nějakých společných úspěchů v rozvoji lokalit? V případě že ano, řekněte, jak bylo úspěchu dosaženo.?

Spolupracuje především s FoS LIPTA Liptál a obecním úřadem. Díky této spolupráci se daří vzájemně udržovat místní tradice a získávat informace o potencionálně využitelných tradicích.

Dále spolupracujeme s holandským městečkem Beilen, který podporuje naši činnost již od roku 1993. Díky vzájemné spolupráci byly zavedeny v Liptálu nové tradice a byl opraven místní kostel. Obyvatelé Beilenu po té nechaly liptálskému kostelu vyrobit zvony, které byly během 2. světové války odvezeny nacistickou armádou. V současnosti se spolupráce omezuje na návštěvy a podporu při pořádání akcí. Společnou činnost zaměřuje nyní farnost a městečko Beilen na podporu pár vesniček v Rumunsku.

6) Odkud čerpáte informace při rozšiřování Vašich aktivit (obnovené tradice, svátky a zvyky)? A jaký úspěch většinou zaznamenáváte při zavedení obnovených aktivit?

Informace o místních církevních tradicích a zvycích čerpáme z historických a církevních písemností. Při získávání informací spolupracuje naše farnost nejen s místními odborníky na historii, ale také se snažíme o spolupráci s místními organizacemi. Bohužel spolupráce s místními organizacemi je málokdy úspěšná, neboť zaměření těchto organizací je především na hospodářské tradice a zvyky.

7) Chtěli byste něco dodat nebo doplnit informace k předešlým otázkám?

Myslím, že jsem řekl vše a že není třeba nic dodávat.

Příloha 9 – Přepis rozhovoru se zást. OÚ v Liptálu

Dotazovaný zástupce z obecního úřadu v Liptálu:

Jméno: Pan D

Místo: Liptál, knihovna OÚ

Funkce: Bývalý člen zastupitelstva, nyní místní podnikatel

Datum dotazování: 17. 3. 2012

Představení:

Pan D byl členem zastupitelstva v prvních dvou volebních obdobích po roce 1993. Během této doby se začal OÚ zajímat o místní tradice a snažil se o oživení místní kultury. V dnešní době je OÚ jedním z nejdůležitějších aktérů, starající se o místní tradice a zvyky, ikdyž to není jeho hlavní činností. Ač pan D už nijak nefiguruje na místním OÚ, stále pomáhá při rozvoji místních tradic a zvyků.

1) Jak hodnotíte své dosavadní působení v obci Liptál v rámci udržování a rozvoje tradic a zvyků.

(zamyslel se) Doposud jsme se snažili udržovat a rozvíjet tradice, které v Liptálu už existují a není je potřeba obnovovat. V tomto hledisku si myslím, že OÚ odvedl dobrou práci, neboť žádné tradice ani zvyky doposud nebyli zapomenuty.

Co se týče znovuobjevených tradic, tak bych řekl, že jsme odvedli úctyhodnou práci. Sice jsme od roku 1992 obnovili pouze několik málo tradic, ale příprava na obnovení takovýchto tradic a zvyků je velice náročná a řekl bych, že v situaci jaké jsme byli, jsme dokázali velice dobře se s tím poprat. Pravdou je že dosud se udržely jen 2 obnovené tradice, ostatní bohužel neměli takovou podporu obyvatel a ostatních organizací, že po pár ročnících skončili.

2) V čem vidíte potenciál rozvoje Liptálu a kam byste rádi ubírali své aktivity.

Potenciál této obce je obdivuhodný, neboť má bohatou historii, ze které vychází spousta tradic a zvyků. Spousta tradic a zvyků bylo zapomenuto během některé ze světových válek či během druhé poloviny 20. století za dob komunismu, kdy bylo na celém Valašsku spousta zákazů.

Do budoucna bychom se chtěli zaměřit hlavně na místní zámek, neboť jeho stav je skoro katastrofální. Po rekonstrukci je zamýšleno v zámku vybudovat muzeum lidové kultury a tradic.

3) V čem spatřujete slabá místa či ohrožení rozvojových aktivit v této obci?

V takovéto činnosti vidím dvě hlavní ohrožení činnosti organizací zaměřených na rozvoj lokální kultury.

Prvním ohrožením a asi největším jsou obyvatelé lokality. V současnosti roste nezájem lidí o místní tradice a zvyky. Z tohoto důvodu byly zrušeny další znovuoobjevené tradice, neboť nebyly pro obyvatele tak atraktivní, jako ostatní tradice a zvyky udržované v Liptálu.

Dalším ohrožením je komplikovanost získávání finančních prostředků na vykonávání této činnosti. Samotné udržování tradic není levná záležitost a ze strany EU, ČR i kraje se komplikuje vše spojené s žádáním o tyto dotace, neboť se tento proces každoročně mění, dle určitých směrnic EU a nařízení parlamentu ČR. Z tohoto důvodu se těžko obnovují tradice, neboť dotace většinou jsou poskytnuty na činnost, kterou již vykonáváme, tudíž nezbývá moc prostředků na další činnost, obnovování tradic a zvyků.

4) Využíváte nějaký program rozvoje (z EU a ČR nebo kraje) a pomohl Vám nějaký z těchto programů při realizaci Vaší činnosti v obci a jak?

V minulosti jsme žádali, ale bohužel jsme neuspěli při žádání o granty z EU na rozvoj místní kultury. V rámci ČR jsme zaznamenali větší úspěchy ohledně získávání finančních dotací na rozvoj kultury v Liptálu a okolních obcích. Díky dotace od zlínského kraje a státního rozpočtu ČR se podařilo zrekonstruovat venkovní část kulturního centra v obci, které je v dnešní době hojně využíváno při pořádání různých akcí (festivaly, trhy, koncerty apod.). Díky této rekonstrukci jsme mohli přesunout a přizpůsobit aktivity spojené s tradicemi tomuto kulturnímu centru.

5) Spolupracujete s dalšími obcemi či organizacemi v rámci ČR, EU popřípadě v rámci celého světa? A dosáhli jste nějakých společných úspěchů v rozvoji lokalit? V případě že ano, řekněte, jak bylo úspěchu dosaženo.?

Spolupracujeme s řadou organizací. V oblasti kultury spolupracujeme hlavně s místními organizacemi, jako je farnost, ČSOP a SDH Liptál, který je k OÚ přidružen. Vedle těchto organizací sídlících v naší obci spolupracujeme především s folklórním

souborem LIPTA Liptál, který už nesídlí v Liptálu, ale nadále zde působí. Díky spolupráci s LIPTOU jsme dokázali získat dotace na rekonstrukci místního venkovního kulturního centra a ze zbylých peněz opravit chodníky.

6) Odkud čerpáte informace při rozšiřování Vašich aktivit (obnovené tradice, svátky a zvyky)? A jaký úspěch většinou zaznamenáváte při zavedení obnovených aktivit?

Při obnovování tradic a zvyků nikdy neděláme sami jako OÚ, ale vždycky s někým spolupracujeme. Jednou z organizací, se kterou spolupracuje při obnově či zavádění nových tradic je Archiv historických rukopisů a pramenů ve Vsetíně, ve kterém je i liptálská kronika, ze které čerpáme. Dále získáváme informace od místních obyvatel, kteří se historií a kulturou obce Liptál a celého Vsetínska zabývají. Jedná se především o část učitelského sboru na zdejší základní škole.

7) Chtěli byste něco dodat nebo doplnit informace k předešlým otázkám?

Co se týče aktivit do budoucna, tak rekonstrukce se plánuje nejdříve v roce 2015, neboť teď musela paní starostka mimořádně většinu finančních prostředků obce použít na rekonstrukci školy a odstranění životo nebezpečného materiálu, který se v něm nachází.

To by bylo asi vše.

Příloha 10 – Přepis rozhovoru se zást. org. ČSOP

Dotazovaný zástupce ČSOP:

Jméno: Paní E

Místo: Liptál, restaurace Salis

Funkce: Zakladatelka organizace

Datum dotazování: 17. 3. 2012

Představení:

Paní E založila Český svaz ochránců přírody před několika lety, když se dozvěděla o stavu a budoucích plánech místních obecních úřadů. Jako na chystané změny územních plánů se rozhodla chránit místní zeleň a především místní louky, na kterých rostou vzácné květiny, keře a stromy. Svou činnost tedy tato organizace směřuje na ochranu zeleně a přiblížení přírody k dětem. Vedlejší cíl této organizace je obnova a tvorba tradic spojených s ekologií a přírodou.

1) Jak hodnotíte své dosavadní působení v obci Liptál v rámci udržování a rozvoje tradic a zvyků.

To nedokážu posoudit. Díky krátkému působení v obci nedokážu ohodnotit, zda je aktivita naší organizace přínosná či ne. Zaznamenali jsme sice jeden úspěch v znovuoobnově tradici (Tradiční sečení), ale naše činnost se zaměřuje trošku jinam a toto „Tradiční sečení“ je trošku něco jiného než je cílem organizace.

2) V čem vidíte potenciál rozvoje Liptálu a kam byste rádi ubírali své aktivity.

Potenciál obce vidím v kultuře a v samotném centru - pokud by se podařila obnova zámku a zároveň se pro něj našlo smysluplné využití. Naše aktivity bychom rádi směřovali k obnově bývalé zámecké aleje – hledání sponzorů a využití grantů k její obnově.

Rádi bychom také chtěli vybudovat lepší vztah dětí k přírodě, což je však vzhledem k nedostatku času, k počtu členů a skutečnosti, že jsou všichni v pracovním poměru, nereálné.

3) V čem spatřujete slabá místa či ohrožení rozvojových aktivit v této obci?

V nezájmu obyvatel. Nezájem ze strany občanů obecně o jakékoli akce (kulturní, sportovní, společenské, školní, ekologické akce apod.) výrazně stoupá. Bohužel to poznamenává veškeré působení všech organizací nejen v Liptálu.

4) Využíváte nějaký program rozvoje (z EU a ČR nebo kraje) a pomohl Vám nějaký z těchto programů při realizaci Vaší činnosti v obci a jak?

Žádný program rozvoje jsme kvůli krátkému působení v obci doposud nevyužili.

5) Spolupracujete s dalšími obcemi či organizacemi v rámci ČR, EU popřípadě v rámci celého světa? A dosáhli jste nějakých společných úspěchů v rozvoji lokalit? V případě že ano, řekněte, jak bylo úspěchu dosaženo.?

Od založení ČSOP spolupracujeme nejen s OÚ v obci Liptál, ale také s dalšími v okolí této obce. Díky této spolupráci se podařilo obnovit zapomenutou tradici „Tradiční sečení“. Žádný další velký úspěch v obci jsme zatím nezaznamenali.

6) Odkud čerpáte informace při rozšiřování Vašich aktivit (obnovené tradice, svátky a zvyky)? A jaký úspěch většinou zaznamenáváte při zavedení obnovených aktivit?

Informace k našim aktivitám v podstatě od nikud nečerpáme. Vycházíme z našich zájmů a rodinných zvyků. Naše organizace neobnovuje žádné aktivity, proto nemůžeme posoudit jejich úspěch. Veškeré naše aktivity byly spíše pokusem o něco nového. Do budoucna neplánujeme jejich rozšíření a stejně tak se neplánujeme více orientovat na tradice a zvyky, a to s ohledem na odpověď pod bodem 3.

7) Chtěli byste něco dodat nebo doplnit informace k předešlým otázkám?

(usmála se) Nevím co bych dále dodala k tomu, co už bylo řečeno.

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Charakter faktoru a druhy faktorů, ve kterých se regiony liší	18
Tabulka 2 – Finanční prostředky z EU dle cílů	24
Tabulka 3 – Rozdělení významných dnů na Valašsku dle druhu	27-28
Tabulka 4 – Aktéři udržovaných tradic a zvyků v Liptálu	38
Tabulka 5 – Rozdíly v tradicích a zvycích v Liptálu	39
Tabulka 6 – otázka číslo 1, hodnocení dosavadního působení	44
Tabulka 7 – otázka číslo 2, potenciál obce Liptál.....	45
Tabulka 8 – otázka číslo 3, slabá místa	45
Tabulka 9 – otázka číslo 4, využívání programů rozvoje z EU a ČR.....	46
Tabulka 10 – otázka číslo 5, využívání spolupráce s jinými organizacemi.....	46-47
Tabulka 11 – otázka číslo 6, získávání informací při rozšiřování aktivit	47

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Mapa regionů soudržnosti	23

Seznam příloh

Příloha 1 – Základní charakteristiky exogenního a endogenního přístupu k regionálnímu rozvoji	55
Příloha 2 – Foto z mezinárodního folklorního festivalu Liptálské slavnosti 2009	56
Příloha 3 – Foto z mezinárodního folklorního festivalu Liptálské slavnosti 2009	56
Příloha 4 – Leták s programem 41. ročníku MFF Liptálské slavnosti (2011)	57
Příloha 5 – Foto z 21 ročníku folklorního festivalu. Dětské dny Liptál (2008)	58
Příloha 6 – Přepis rozhovoru se zást. org. LIPTA	59-62
Příloha 7 – Přepis rozhovoru se zást. org. LIPTA	63-64
Příloha 8 – Přepis rozhovoru se zást. org. LIPTA	65-66
Příloha 9 – Přepis rozhovoru se zást. org. LIPTA	67-68
Příloha 10 – Přepis rozhovoru se zást. org. LIPTA	69-70